

FSM AYASOFYA

FATİH
SULTAN
MEHMET
VAKIF ÜNİVERSİTESİ

BEZMÎÂLEM
VAKIF ÜNİVERSİTESİ
1845

TÜRKÇE/ İNGİLİZCE/ ARAPÇA

DİSİPLİNERARASI

ONLİNE VE YÜZ YÜZE KATILIM

Ayasofya

MÜHENDİSLİK

Multidisipliner

Lisansüstü

MİMARLIK SANAT TASARIM

Öğrenci

20-21
MAYIS

SOSYAL BİLİMLER İSLAMİ İLİMLER

Kongresi

SON BAŞVURU
1 MAYIS

FSMVU GÜLHANE &
AYASOFYA YERLEŞKESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ

KONGRE PROGRAMINDA
YAPILACAK ETKİNLİKLER

Ayasofya Gezisi
İstanbul Tarihi Su Yapıları Teknik Gezisi
Tarihi Yarımada Su Yapıları Gezisi
İstanbul Boğazi Tekne Turu
Fotoğraf Yarışması

> Kongre
Websitesi için
Barkodu
Okutabilirsiniz

SUNUŞ

Prof. Dr. Nevzat ŞİMŞEK

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Rektörü

Ayasofya Medresemizde gerçekleştirilen etkinliklere yer verilen bu bülten, toplumumuza, kültürümüze ve bilime hizmet etme amacımızın en somut göstergesidir.

Fatih Sultan Mehmed Han'ın Ayasofya'nın kuzeybatısında yaptırdığı medrese binası, 1460'lı yılların ortalarında tamamlanıp İstanbul'un ilk müstakil medresesi olma ayrıcalığına sahip olmuştur. Ayasofya Medresesi, yüzyıllarca yüksek dereceli bir eğitim kurumu olarak varlığını sürdürmüştür. Zaman içerisinde tadilata uğramış, yıkılmış ve 86 yıl sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğüne restorasyonu tamamlanıp aslına uygun bir şekilde yeniden ihya edilerek Üniversitemize tahsis edilmiştir. 15 Nisan 2022 tarihinde Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından açılışı gerçekleştirilen bu güzide eser, eğitim öğretim yuvası olarak faaliyetlerine yeniden başlamıştır.

Kendi yaşadığı yüzyılın ötesine geçerek günümüze ve hatta geleceğimize ışık tutan Fatih Sultan Mehmed Han'ın adını taşıyan Üniversitemiz için, yaklaşık dört buçuk asır boyunca sayısız âlimin yetişmesine vesile olan Ayasofya Medresesi oldukça önemlidir. Tarihi bir vasiyet olan Ayasofya Medresesinin Üniversitemize emanet edilmesi, ülkemize en iyi bir şekilde hizmet etme sorumluluğu taşıdığımızın göstergesidir. Sayın Cumhurbaşkanımız'a teşekkürlerimizi sunuyorum.

Ayasofya Medresesi; Üniversitemizin Ayasofya Yerleşkesinin bir parçası olarak eğitim-öğretim, araştırma ve etkinlikler ile kısa sürede bilim, kültür ve sanatın odağı oldu. Tarihimize ve milletimize yakışır bilimsel çalışmalarla farkını ortaya koydu.

Yerleşkemiz, vizyonu ve misyonuna uygun bir şekilde etkinliklere ev sahipliği yapmaya devam ediyor. Ulusal ve uluslararası sempozyum, sergi, çalıştay ve panellerle bilim dünyasına önemli katkılar sunarak, "takip eden değil, takip edilen Üniversite" olduğumuzu gösteriyor.

Ayasofya Medresemizde gerçekleştirilen etkinliklere yer verilen bu bülten, toplumumuza, kültürümüze ve bilime hizmet etme amacımızın en somut göstergesidir.

Ayasofya; büyük bir tarihî, kültürel ve dini hazinedir. Fatih Sultan Mehmed Han'ın bizlere bıraktığı bu paha biçilemez emaneti koruyarak gelecek nesillere aktaracağız.

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi olarak; ülkemizin köklü tarihine ve insanlığa bilimsel yöntemlerle en iyi şekilde hizmet etme sorumluluğumuzu sürdüreceğiz. Bu bilinçle Ayasofya'nın hafızalarda iz bırakan çalışmalarını derlediğimiz bültenimizle sizleri baş başa bırakıyoruz.

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
AYASOFYA YERLEŞKESİ (AYASOFYA MEDRESESİ)
BÜLTENİ**

SAYI 6
TEMMUZ-ARALIK 2024

**Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Adına Sahibi**

Mevlüt Uysal
Mütevelli Heyet Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni
İslam Şensöz

Editör
Münevver Çakırtaş

Tasarım
Emre Ak

Katkıda Bulunanlar
Prof. Dr. Fahameddin Başar
Prof. Dr. Suphi Saatçi
Prof. Dr. Turan Gökçe
Prof. Dr. Zekeriya Kurşun
Dr. Ali İhsan Aydın

Kapak Görseli
Nusret Çolpan

Baskı/Cilt
Seçil Ofset Matbaacılık Ambalaj
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
100. Yıl Mah. 4. Cad. Massit Matbaacılar Sit.
No: 77, 34218 İstanbul / Bağcılar

İletişim
Merkezefendi Mah. Mevlevihane Cad.
No:25 Yenikapı Mevlevihanesi,
Zeytinburnu/İstanbul
0212 521 81 00
fsm@fsm.edu.tr / edergi.fsm.edu.tr

İÇİNDEKİLER

4	FATİH SULTAN MEHMET VE DÖNEMİ İLE AYASOFYA ÇALIŞMALARI MERKEZİ BİRLEŞTİ	27	AYASOFYA'DA BİLİM TARİHİ SÖYLEŞİLERİ
5	İLK KONUĞUMUZ PROF. DR. SADETTİN ÖKTEN	28	AYASOFYA'DA DERS VERMEK...
6	AYASOFYA'DA BİR MÜDERRİS KONUŞMA SERİSİ BAŞLADI	30	NUSRET ÇOLPAN'IN ARDINDAN....
8	AYASOFYA-İ KEBİR CÂMi-i ŞERİFİ'NİN EN ESKİ HAT LEVHALARI	32	ÇİNİ VE SERAMİK SANATININ KÜLTÜRÜMÜZE KATKILARI
14	6. ULUSLARARASI EKONOMİ, FİNANS VE ENERJİ KONGRESİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ	33	AYASOFYA'DA KRİTİK DÜŞÜNME BECERİLERİ DERSİ
17	TARİHİMİZDEN İLHAM ALIYOR GELECEĞE HAZIRLANIYORUZ	34	AYASOFYA VESBİTÜL KAPIDAKİ ÇİÇEK MOTİFLERİ
18	AYASOFYA RESTORASYONU HAKKINDA OSMANLI MİMARLARININ RAPORU	38	OSMANLI DEVLETİ'NDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE TERCÜMANLAR
26	YAZMA ESER KÜNYELERİNDE TEK BİÇİMLİLİK ARAYIŞI	40	HÂKİMİYET MİLLETİNDİR
		42	SÜLEYMANİYE'NİN SURETİ HEP VAR OLACAK
		43	MANZUM SÖZLÜK OKUMA VE OKUTMA PRATİKLERİNİN TÜRK Ü TÂZÎ NÜSHALARINA YANSIMALARI

FATİH SULTAN MEHMET VE DÖNEMİ İLE AYASOFYA ÇALIŞMALARI MERKEZİ BİRLEŞTİ

Fatih Sultan Mehmet ve Ayasofya Çalışmaları Merkezimiz, bilimsel etkinlik ve projeler ile kültürel çalışmalarını Fatih Sultan Mehmed Han'ın mirası Ayasofya Yerleşkemizde sürdürecektir.

Üniversitemiz, Fatih Sultan Mehmed Han dönemi ile ülkemizin en büyük kültürel miraslarının başında gelen Ayasofya Külliyesi ve İstanbul tarihi hakkında her türlü ulusal ve uluslararası bilimsel ve kültürel araştırmalar yapmayı sürdürüyor. Bu kapsamda Üniversitemiz bünyesinde faaliyet gösteren uygulama ve araştırma merkezlerimizden Fatih Sultan Mehmet ve Dönemi ile Ayasofya Araştırmaları Merkezlerimiz tek çatı altında birleşerek çalışmalarını "Fatih Sultan Mehmet ve Ayasofya Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi" ismiyle sürdürecektir.

Merkezimiz, özellikle şu temalara odaklanacak:

Merkez bünyesinde;

- * Fatih Sultan Mehmet ve Dönemi Araştırmaları,
 - * Ayasofya Araştırmaları ve
 - * İstanbul Araştırmaları
- öncelikli araştırma sahaları olacak.

Fatih Sultan Mehmed Han Dönemi: Bu dönemin tarihî, sosyal, kültürel ve ilmî yönlerini araştırmak ve incelemek.

Osmanlı Klasik Çağı: Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve klasik dönemine dair çalışmalar yapmak.

Fatih Dönemi İstanbul'u: İstanbul'un tarihini, sosyal ve kültürel dokusunu ve mimarî yapısını, özellikle Fatih dönemi İstanbul'unun inşa ve iskân süreçlerini incelemek.

Ayasofya Camii ve Külliyesi: Bir mabed olarak Ayasofya'nın tarihî, sosyal ve kültürel anlamını araştırmak.

Ayasofya Medresesi ve Müderrisleri: Ayasofya'nın ilmî mirasını medrese ve müderrisler üzerinden ele almak.

İLK KONUĞUMUZ

PROF. DR. SADETTİN ÖKTEN

Ayasofya Yerleşkemizde düzenlenen yeni akademik yılın ilk etkinliğinde mühendisliğinin yanı sıra şehir medeniyeti, kültür ve sanat alanlarında özgün fikirleriyle tanınan ve aynı zamanda Üniversitemiz Kurucu Mütevelli Heyet Üyelerimizden Prof. Dr. Sadettin Ökten'i ağırladık.

Üniversitemiz İslam Sanatları Uygulama ve Araştırma Merkezi (İSM) ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından düzenlenen açılış dersi, Prof. Dr. Sadettin Ökten'in "Sanat ve Medeniyet" başlıklı konuşmasıyla gerçekleştirildi. Yeni eğitim öğretim yılımızın akademisyenlerimize ve öğrencilerimize hayırlı olması temennisinde bulunarak sözlerine başlayan Ökten, şöyle konuştu: "Doğa biliminde de sosyal bilimde de bilim yapıyorsanız; hadiseye bakarsınız. Yeterli miktarda gözlemlersiniz. Bu olaylar zinciri içinde önemli birtakım özneleri veya noktaları seçersiniz. Tanımlar ve aralarındaki ilişkiyi nitelendirirsiniz. Böylece model kurmuş olursunuz."

Sanatı ve Medeniyeti Ne Kadar Anlıyoruz?

Zihnin bir bütün olarak çalıştığına dikkat çeken Ökten, "Sayısal ve sözeli birbirinden ayırmak feci yanıltır. Sayısal ve sözel kesinlikle ayrılamaz. Sayısal, sözelin çok daha basitidir çünkü doğa bilimlerinde bütün kavramlar aynıdır. Zaman içinde değişmez. Örneğin ağırlık değişmez, hız değişmez. Her yerde aynıdır. Sosyal bilimlere geldiğinizde hem sizin toplumunuzda hem başka toplumlarda kavramların muhtevası ve şümulü her an değişebilir. Dolayısıyla sosyal bilim yaparken fevkalade dikkatli olmak lazım." diyerek

bilim yolculuğuna çıkan öğrencilerimize önemli tavsiyelerde bulundu.

Medeniyetin Rolü

"Her medeniyet, kendi değerlerine göre kendi simgesel yapısını inşa eder. Bu yapı zamanla değişebilir." diyen Ökten, medeniyetin farklı dönemlerinde sanatın rolü, etkisi, sanatsal ifadelerin medeniyetler arasında oluşturduğu köprü üzerinde durdu. Ökten konuşmasında sanatın, medeniyetin gelişimine ve toplumların kültürel kimliklerine nasıl katkıda bulunduğunu da detaylı olarak anlattı.

Değerlerimizden Biri

Etkinliğin moderatörlüğünü üstlenen Öğr. Gör. Betül Bilgin, "Bir insanı anlamak için yazdıklarını okumamız 'anlayabildiğimiz noktada' çok önemli. Onun ifade etmek istediğini ve duygu dünyasını anlamamız ancak kendi bilgi birikimimiz ve eğitim düzeyimizde bize bir şeyler katabilir." diyerek Ökten'in ülkemizin önemli değerlerinden biri olduğuna vurgu yaptı.

Prof. Dr. Turan Gökçe ve Prof. Dr. M. Hüsrev Subaşı'nın da dinleyiciler arasında olduğu etkinlik, hediye takdiminin ardından sona erdi.

Ali Kuşçu

Kronolojisi

Fatih Sultan Mehmed tarafından Ayasofya Medresesine müderris olarak tayin edilen Ali Kuşçu, İstanbul'da astronomi ve matematik alanında çalışmaları da bulunmuştur.

Maveraünnehir'de, Semerkant şehrinde dünyaya gelen Ali Kuşçu'nun asıl adı Alâeddin Ali'dir. Babası, matematikçi ve astronomi alimi ve dönemin Timurlu yöneticisi olan Uluğ Bey'in doğancıbaşısı olmasından dolayı "Kuşçu" lakabını almıştır.

Semerkant'ın ünlü âlimlerinden olan Ali Kuşçu, matematik ve astronomi alanlarında Uluğ Bey ve Kadızâde-i Rûmî'nin öğrencisi olur. Uluğ Bey'in rasathanesinde önce talebesi sonra çalışma arkadaşı olur.

1449 yılında Uluğ Bey'in öldürülmesinin ardından Timur topraklarında yaşamaya devam eden Ali Kuşçu, çoğunlukla Herat ve Semerkant'ta bulunur. 1470'li yıllarda Tebriz'e uğrar. Burada Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'dan büyük ilgi görüp bir süre sonra elçilik göreviyle Fatih Sultan Mehmed'in yanına gönderilir.

AYASOFYA'DA BİR MÜDERRİS KONUŞMA SERİSİ BAŞLADI

Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Hasan Umut, "Ali Kuşçu ve Çevresi: Entelektüel Bir Okuma" başlıklı konuşmasıyla serimizin ilk konuğu oldu.

Fatih Sultan Mehmet ve Ayasofya Çalışmaları Merkezimiz tarafından başlatılan konuşma serisinde, İslam Sanatları Uygulama ve Araştırma Merkezimiz ve Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Enstitümüz ortaklığıyla düzenlenen ilk etkinlikte Türk astronom ve matematikçi Ali Kuşçu ele alındı. Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Hasan Umut, "Ali Kuşçu ve Çevresi: Entelektüel Bir Okuma" başlıklı konuşmasında Ali Kuşçu'nun Semerkant'tan İstanbul'a taşıdığı bilgi birikimi ve Ayasofya'daki ilmî faaliyetlerinin yanında şahsiyeti ve döneminin sultanları ile ilişkileri gibi başlıklar üzerinde durdu.

Ali Kuşçu, İstanbul'a ulaştığında Fatih Sultan Mehmed'in takdирini kazanır. Fatih, Ayasofya medreselerini inşa ederek şehri bilim merkezi haline getirme adımlarını atmaktadır. Ali Kuşçu'ya burada kalmasını teklif eder, fakat o yarım bıraktığı elçilik vazifesini tamamladıktan sonra geleceğine söz vererek şehirden ayrılır.

Ali Kuşçu söz verdiği üzere 1473 yılında Tebriz'den İstanbul'a yol çıkar. Yol boyunca büyük törenlerle, armağanlarla karşılaşır. İstanbul'a geldiğinde Fatih Sultan Mehmed tarafından Ayasofya Medresesine müderris olarak tayin edilir.

Ali Kuşçu Bize Ne Söyler?

Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Hasan Umut sunumunda, Ali Kuşçu'ya farklı perspektiflerden bakmamızı sağlayacak bilgiler paylaştı. Dr. Umut, ilk olarak "Ali Kuşçu'yu kendi tarihi bağlamında, irtibatla olduğu kişiler ve kurumlar üzerinden okuyup anlamaya çalışsak acaba hangi bilgilere ulaşırız? O zaman Ali Kuşçu bize ne söyler? Ali Kuşçu'nun etrafı onun hakkında ne söyler?" sorularını yöneltti. Ali Kuşçu'yu daha yakından tanımak için doğduğu, büyüdüğü dönemlere de mercek tutulması gerektiğine değinen Dr. Umut, Timur'dan Uluğ Bey'e, Kadızâde-i Rûmî'den Ebu Said Mirza'ya, Molla Camî'den Fatih Sultan Mehmed Han'a kadar uzanan hikâyenin iyi okunması gerektiğini anlattı.

Ayrıca Fatih Sultan Mehmed'in Ali Kuşçu'yu İstanbul'a davet etmesi üzerinden onun ilme olan ilgisi ve sıradışı entelektüel yeteneğiyle bağlantısına dikkat çekti. "Ali Kuşçu Timur topraklarından gelmeseydi biz onu nasıl anlardık?" sorusuyla dinleyicilere farklı bir perspektif sunarak âlimlerin mekân değişikliğinin önemini vurguladı.

Diplomatik Yetenekler

Dr. Umut, sözlerini şöyle sürdürdü: "Ali Kuşçu, diplomatik yetenekleri olan biridir. Bu noktada Ali Kuşçu'yu anlamak için Uluğ Bey, çok kritik bir isim oluyor. Kadızâde-i Rûmî, Ali Kuşçu'nun hocasıdır. Matematik ilimlerinde keskinliğini anlamak, astronomideki gelişme ve serpilme sürecini anlamamızda etkili isimlerden biridir."

Ali Kuşçu Yılı

Etkinliğin moderatörlüğünü üstlenen Fatih Sultan Mehmet ve Ayasofya Çalışmaları Merkezi Müdürü Doç. Dr. İlhami Daniş, Ali Kuşçu'nun Ayasofya Medresesinde müderrislik yapması dolayısıyla etkinliğin "tarihin izini günümüze taşıyan" Ayasofya Yerleşkeminde düzenlenmesinin ayrı bir öneme sahip olduğunu belirtti. Daniş, "UNESCO tarafından vefatının 550. yıl dönümü olan 2024'ün Ali Kuşçu Yılı ilan edilmesi vesilesiyle büyük âlim ve ilim insanı Ali Kuşçu, çeşitli etkinliklerle anıldı. Ali Kuşçu'nun kendisini hem yaşamış olduğu dönemi hem kaleme almış olduğu eserleri ve bu eserlerin etkisini anlamamız ve anlatmamız gerekiyor. Fatih Sultan Mehmed, fethin ardından İstanbul'da imar ve iskân süreci başlattı. İstanbul'u önemli bir ilim merkezi haline getirmeyi arzu etti. Ali Kuşçu'nun Ayasofya'ya müderris olarak atanması da bu sürecin önemli adımlarından biri olarak görülebilir." şeklinde konuştu.

Ali Kuşçu İstanbul'a geliştinde Arapça kaleme aldığı ve sultana ithaf ettiği er-Risâletü'l- Muhammediyye adlı eserini Fatih Sultan Mehmed'e takdim eder. Fatih Sultan Mehmed'in isteği üzerine bir de Unkud'z-Zevâhir başlıklı dilbilimi alanında bir eser kaleme alır.

İstanbul'da matematik ve astronomi çalışmalarını canlandıran, yetiştirdiği öğrenciler, okuttuğu dersler ile Osmanlı ilim hayatına katkılarda bulunan, ayrıca tefsir ve kelim alanlarında da eserler veren Ali Kuşçu, 17 Aralık 1474'te İstanbul'da vefat etti. Kabri Eyüpsultan Camii haziresindedir.

Teorik ve gözlem astronomisi alanlarında eserler kaleme alan Ali Kuşçu, Semerkant Rasathanesi ve Medresesi etrafında şekillenen entelektüel ortamın Osmanlı topraklarına taşınmasında önemli rol oynar. Yazdığı eserler farklı coğrafyalarda okunur, çeşitli dillere çevrilir. Fatih Camii'nin duvarına bir Güneş saati tasarladığı da rivayet edilir.

AYASOFYA-İ KEBİR CÂMİ-İ ŞERİFİ'NİN EN ESKİ HAT LEVHALARI

**Yasemin
Sönmez**

Hattat, araştırmacı

Şehrin en gözde mâbedlerinden olan Ayasofya-i Kebir Câmî-i Şerifi, Osmanlı dönemindeki diğer câmîlerde olduğu gibi pek çok hat eserini bünyesinde ihtiva ediyordu. Mekânın konumu, tarihi geçmişi ve büyüklüğüne paralel olarak buradaki hat eserlerinin sıradan bir camiye nispetle sayıları ve ehemmiyetleri bakımından farklılıklar olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ayasofya'nın yakın zamanda yeniden camiye çevrilmesi sebebiyle eski levhaların belirlenmesi ayrıca önem arz etmektedir. Bu makalede Ayasofya Câmîi'nin Osmanlı döneminde asılı olan ve günümüze ulaşmış en eski levhalarına yer verilecek olup, Câmî'nin o dönemki iç görünümü ve bu eserlerin mekândaki önemi anlaşılmasına çalışılacaktır¹.

Depodaki Levhalar

Ayasofya'nın depolarında Osmanlı döneminden kalma vakıfla alakalı resmî belgeler devlet arşivlerine gönderilmiş olup burada farklı kiliselerden nakledilmiş eserler, Osmanlı döneminde câmiden kaldırılmış hat eserleri ve çeşitli müze ve mekanlardan buraya aktarılmış teberrukat eşyaları bulunmaktadır². Ayasofya'nın müzeye çevrilmesini müteakip farklı tarihlerde Topkapı Sarayı, TİEM, Âşir Efendi Kütüphanesi ve Kâriye Câmîi'nden çeşitli hat levhaları ile malzemeler depoya gönderilmiştir. Resmîyette toplama teberrukat eşyalarını sergileme gibi bir misyonu olmayan Ayasofya'ya bu eserlerin niçin gönderildiğini cevaplamak güçtür. Üst galerideki papaz odasında muhafaza edilmelerine karşın oldukça sıcak ve rutubetli olan iklim şartlarıyla eserlerin tahribatları mevcuttur³. Toplamda yirmi iki hat levhasının mevcudiyeti söz konusuken bunlardan sekiz adedi Ayasofya Câmîi'nde Osmanlı döneminde sergilenmiş eserleri oluşturmaktadır. Diğer levhalar câmîye ait olmadıklarından burada değinilmeyecektir⁴.

Günümüze Ulaşan En Eski Hat Levhası

Ayasofya deposunda etütlik eser birimine kayıtlı toplamda sekiz hat levhası bulunmaktadır. Tesadüf eseri depoda mıcır içinde 2004-2006 yıllarında bulunan levhalar, 2012 yılında tekrar gün yüzüne

- 1 Makale, 2022 yılında sunulan *Belgeler Doğrultusunda Ayasofya Câmîi'nin Eski Levhalarının Tespiti* adlı tebliğin bir bölümünün yeniden düzenlenmesiyle kaleme alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. A.g.m., *Uluslararası Ayasofya Sempozyumu-II Bildiriler Kitabı*, FSMVÜ Yay., İstanbul 2023, s. 295-343. Ayrıca bu makaleye desteklerinden ötürü Oktay Türkoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.
- 2 Eserlerin büyük çoğunluğu Ayasofya envanterine kayıtlıdır. Detaylı bilgi için bkz. A. Haluk Dursun, *Ayasofya Müzesi Kültür Envanteri*, İstanbul, İstanbul Bilgi Ü. Yay., 2011.
- 3 Temmuz ve Ağustos 2020'de müzeden câmîye çevrilisinin dönemecinde depodaki eserlerin yeniden ölçüleri ve fotoğrafları alınarak incelendi. Câmîye çevrildikten sonra da buradaki eserlerin bir kısmı Ayasofya Müzesi'ne aktarılırken bir kısmının ne olacağına bildiğimiz kadarıyla halen karar verilememiştir.
- 4 Ayasofya'nın hatlarıyla alakalı kapsamlı bir çalışma yazar tarafından hazırlandığından, yakın bir tarihte kitabın içeriğinde konuyla alakalı ayrıntılar bulunabilecektir.

çıkartılıp envantere kaydedilmiştir⁵. Çerçevesiz halde bulunan bu yedi levha, câminin en kadim hat eserleri olduklarından bu makalenin odağı kabul edilmiştir. Söz konusu yazıların ilki kelime-i şehadet levhasıdır. Levhanın iki adet olduğu kaynaklar da hususen geçerken, günümüze sadece biri ulaşmıştır. Metnin ikinci bölümü olduğu anlaşılan bu levhada, nohudî kâğıt zemin üzerine altın varakla kenarları siyah ile tahrirlenerek büyük ebatta celî sülüs bir yazı meydana getirilmiştir. (Görsel-1-2) Bu yazının alt kısmı ise yeşil bir zemin üzerine altın varaklı paftalar halinde celî sülüs yazılarla çerçeveselenmiştir. Dönemin yazı zevkince gözlü harflerin içi kırmızı ile doldurulmuştur. Levhanın yıpranmaları mevcut olsa da genel olarak kondisyonunun toparlanabilecek durumda olduğunu ve yazıların rahatlıkla okunduğunu söyleyebiliriz. Bu yazıların bahse değer diğer bir önemi ise şimdye kadar hat tarihinde çerçeveselenerek sergilenmiş ve günümüze ulaşmış en eski hat levhası olma özelliğidir. Bu bilgidен evvel en eski levhaların Teknecizâde'nin Ayasofya'daki levha-i celileleri zannedilirken, bu levhaların onlardan yaklaşık 70 yıl öncesinde vücuda getirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Levhanın hattatı hakkında kaynaklarda iki rivayet mevcuttur. Birisi 16. yüzyılın vakanüvislerinden Selânikî Mustafa Efendi'nin eserinden nakille devrin önemli devlet adamlarından, nişancı, münşi ve hattat olan Feridûn Ahmed Bey'dir. 26 Ramazan 982 (9 Ocak 1575) tarihinde Kadir Gecesi münasebetiyle Sultan III. Murad Han o gün câmiyi teşrif

Görsel 1. Ayasofya deposundaki kelime-i şehadet levhası (Ve eşhedü enne Muhammedun resûlullâh)

etmişti. Feridûn Ahmed Bey tarafından yazılıp hazırlanan levhaların mihrabın iki yanına asılması irade buyrulmuştu. Kaynaklarda hattat hakkındaki diğer rivayet ise Müstakimzâde'ye ait olup, levhaların müessirinin Sultan III. Murad (1574-1595) olduğu nakledilmiştir. Bu levhaların varlığına dair *Tuhfe-i Hattâtîn*'de geçen bilgi şu şekildedir:

Numûne-i ma'ârifî olmak üzere Ayasofya-i Kebîr mihrâbının tâk-ı âlîsinde iki tarafına âvihte eyledikleri bâlâ levhalar üzere tastîr ü resm buyurdıkları kelimeteyn-i şehâdeteyn âyetün min âyetillâh olmakla "alâmet-i ümmet"(982) târîh yâdigârı dahi mezbûr levhalarında mersûmdur⁶.

Tuhfe'den alıntılanan bölümde "tastir ü resm buyurdıkları" dediğinden kelime-i şehadet levhaları III. Murad'a nispet edilmiştir⁷. Nitekim bu kaynakta yer alan bir detay da Sultan'a ait bir tarih manzumesinin levhalarda yer almasıdır. Manzumenin levhada geçtiği kadarıyla ikinci bölümü şöyledir:

Görsel 2. Kelime-i şehadet levhasındaki tarih mısraı (Alâmet-i ümmet) ve Türkçe beyitlerden bazıları

- 5 Bu bilgiler ve fotoğraflar Ayasofya Müzesi müdürlüğünü 2012-2020 yılları arasında yürütmüş Hayrullah Cengiz Bey'den edinilmiştir. Levhalar bu çalışma için tekrar açılmamış olduğundan, bunların yeni fotoğrafları ve ölçüleri edinilememiştir. 2012 yılında amatörce çekilen bu fotoğraflarda eserlerin tam olarak görüntüleri alınmadığından bazı yazılar okunamamaktadır.
- 6 Müstakimzâde, Süleyman Sa'deddin, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Haz. Mustafa Koç, İstanbul, Klâsik Yay., 2014, s. 463; Habîb İsfahânî, *Hat ve Hattâtân*, Matbaa-ı Ebuzziya, İstanbul 1305, s. 153.
- 7 Sultan III. Murad'ın hattatlığı hakkında kaynaklardan bir malumat edinilememiştir. Tuhfe'de yakarıda geçen ithaf dışında bir detaydan bahsedilmezken, kimi kaynaklar Sultan'ın manevi hocası Kastamonî Şeyh Şücâ'yı hat hocası olarak nakletmişlerdir. Sultan'ın bir hat levhasının da Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde olduğu geçse de bu bilgi müzenin kapalı olmasından teyit edilememiştir (Hüsrev Subaşı, "Hattat Osmanlı Padişahları", *Osmanlı-XI*, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s.54).

Hall ile yazdırıp bu tevhîdi
Âna sarf eyledim nice himmet

Dilerim ben her bir kuluna da
İde Hak ânı bâ'is-i rif'at

İki şâhid gibi bu iki kelâm
Benim imânıma ola hüccet

İşbu hayr-ı cemîl ümmidim bu
Ola makbûl-i hazret-i İzzet

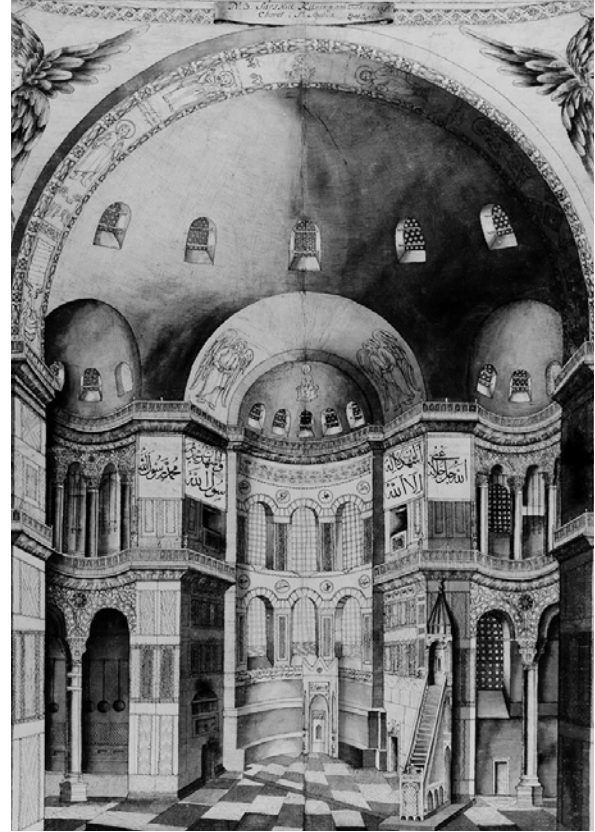
İrer iken seherde târihin
Didi hâtif "âlamet-i ümmet"

"Âlâmet-i ümmet" olarak 982/1575 yılına işaret eden manzumenin, divanında yer alması da muhtelif kaynaklarda III. Murad'a ait olduğu belirtilmektedir⁸. *Cevâhirü'l-Mülûk*'ta ise bu beyitlerin altın varaklı hazırlanmış levhanın tam altına yazıldıkları işaret edilmektedir. Buradan hareketle Müstakimzâde'nin kaynaklardan malumat aktarılırken sehven yanlışlık yapması akla gelebilir. Levhada hattatın imzasının bulunmaması da eserin Sultan III. Murad'a atfedilmesini sağlamış olabilir. Öte yandan *Târih-i Selânikî*'de bu bahsin bizzat o zamanın müverrihi tarafından yazılması ve levhanın asıldığı günün akabinde belgelendirilmesi hasebiyle daha sahipsiz bir dayanak oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Çizimde Fark Edilen Detaylar

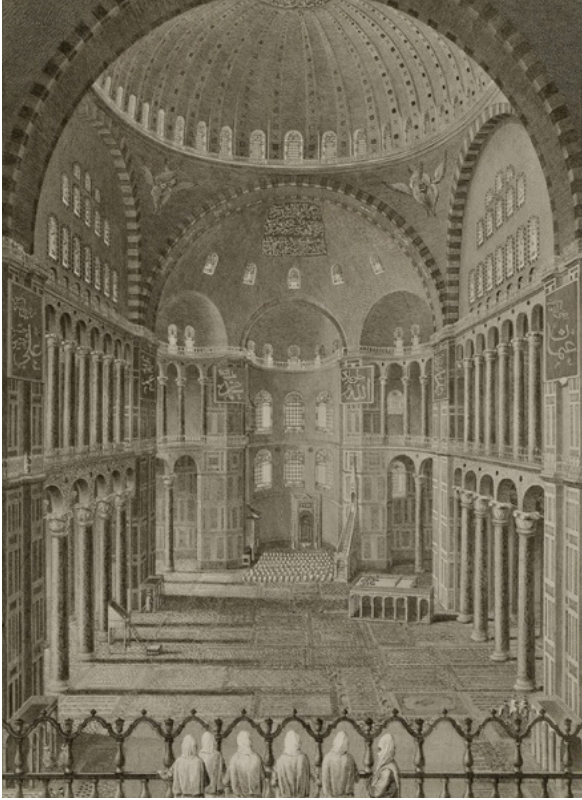
Ayasofya Câmii'nin erken dönem iç mekân gravürlerinde rastlayamadığımız bu levhalar ile ilgili detaylı bilgiye ancak 18. yüzyıla doğru ulaşılmaktadır. Bu levhaların câmide asıldığı yeri ve detaylarını gösteren tek görsel, 1700'lerin başında Ayasofya'nın içeri tasvir etmiş olan Cornelius Loos'a aittir. Ressamın çizimlerinde iki parçalık kelime-i şehadet levhası ayrıntılı biçimde ele alınmıştır (Görsel-3). Bu gravüre göre bir sonraki adımda incelenecek olan Teknecizâde'nin levhalarıyla bahsi geçen levhalar aynı ölçülerde tasvir edilmiştir. Bu levhalar günümüze ulaşmış olsa da henüz üzerlerinde çalışıp ölçüleri alınamadığından gravürün yansıttığına tabi olmak durumunda

kalıyoruz. Çizimde fark edilen diğer bir detay ise ressamın yazıları görüldüğünden farklı olarak iki satır halinde metni yerleştirmesidir. Metnin sırası gözetilerek, kurallarına uygun olarak nakledilen sülüs yazı oldukça düşündürücüdür. Ayasofya'nın doğu duvarını çizdiği iki farklı resimde de hatları hareketlerine kadar eksiksiz biçimde yansıtan ressamın bu konuda bir hattattan yardım aldığını tahmin edebiliriz. Loos'tan yaklaşık 75 yıl sonra D'Ohsson'un Osmanlı'nın tarihi, siyasi ve toplumsal yansımaları aktardığı kitabında, Ressam Hilare'nin çizdiği gravürde kelime-i şehadet levhaların mihrapta yer almadıklarını fark edilir (Görsel-4). 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra bir sebeple levhaların yerlerinden kaldırıldıkları ileri sürülebilir. Ayrıca levhalardan ilki henüz bulunamazken, yazının bir ihtimal depolarda farklı bir yerde olduğu veya Osmanlı döneminde imha edilip edilmediği hakkında bir yorumda bulunamıyoruz.

Görsel 3. Cornelius Loos'un 1711'deki çizimlerinden câminin doğu cephesi, Stockholm Milli Müzesi, NMH THC 9105.

8 Ali Emîrî Efendi, *Cevâhirü'l-Mülûk*, Asır Matbaası, 1319, s. 33-34. Metinde geçen malumat şöyledir: "Ayasofya Câmii'-i şerifine ihdâ buyurdıkları kelime-i şehâdet levha-i garrâsı zîrine târih-i tâm-ı ârifâne olarak: 'Âlâmet-i ümmet 982' kelâm-ı tabnâkini tahrîr.". Ayrıca bkz. Sultan Üçüncü Murad, *Murâdî Divanı*, Haz. Ahmet Kırkkılıç, YEK, İstanbul 2015, s. 54.

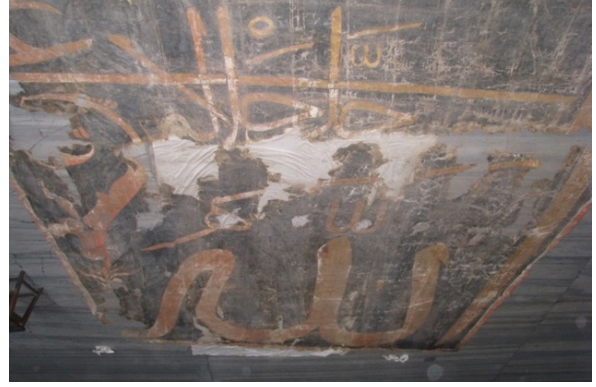

Görsel 4. D'Ohsson'un 1787'deki kitabından câminin doğu cephesi, Tableau Général de l'Empire Othoman, vol. I, Paris.

Ayasofya deposundaki ele alacağımız diğer yazılar ise Ayasofya Câmii içerisinde Kadıasker Mustafa İzzet'in yuvarlak levhalarından önceki câmi takımıdır. Teknecizâde İbrahim Efendi'nin (ö. 1688?) hatt-ı celîleri ile 17. yüzyılın ortalarında hazırlanmış eserler, yaklaşık 200 yıl boyunca Câmî'de sergilenmişlerdi. Dörtgen şeklinde ve farklı ebatlarda olan bu yazılar nispet olarak bugünkü levhalardan daha küçüktür. Bu eserlerin kimi kaynaklarca kayıp

Görsel 7. Ebûbekir radiyallâhu te'âla anh Ahad Hâdî Azîm târîh (1053/1643-44)

Görsel 5. Allâh Celle Celâluh Ganî (1060/1650)

Görsel 6. Muhammed Resûllâh aleyhi's-selâm Hayy Vedûd Azîm (1058/1648-49)

olduğu bilgisi verilirken, aslında yıllardır Câmî'nin deposunda bir kenarda kaldığı anlaşılmaktadır.

Levhalara Tarih Düşüren Hattat

Siyah keten bir tuvalin üzerine altın varakla hazırlanmış hatlar döneminin yazı zevkini yansıtan önemli celî örneklerdendir. İçlerinde rûmî motifler yazı kompozisyonuna eşlik etmekteyken, yazının

Görsel 8. Osmân radiallâhu teâla anh Hâdî Vehhâb Azîm târîh (1059/1649-50)

üzerine cetvellerden gelen kırmızılıklar dağılmıştır. Tuvalin tamamını kullanarak hatlardan dengeli bir tertip oluşturması ile harflerin cesametlerinden, hattatın resim ve perspektif bilgisine sahip olduğu söylenebilir. Hazırladığı her levhanın üstüne esmâ-i hüsnâdan bazılarını kullanarak tarih düşüren hattatın eserlerini tamamladığı yılın Lafza-i Celâl'deki Ganî ibaresinden 1060/1650 olduğu hesaplanmıştır. İsm-i Nebî'de *Hayy Vedûd Azîm* 1058/1648-49, Ebûbekir (r.a.)'de *Ahad Hâdî Azîm târîh* (1053/1643-44), Osmân (r.a.)'da *Hâdî Vehhâb Azîm târîh* (1059/1649-50), Ömer (r.a.)'de *Vâhid Ahad Azîm târîh* 1052/1642-43 ve Ali (r.a.)'de *Hafîz ?* ile devamında okunamayan bir isimle tarihleri atılmıştır⁹.

Sultan IV. Mehmed dönemi (1648-1687), 1050/1650 yılında Ayasofya Câmîi'ne bu altı adet celi sülüs hat levhası büyük payelerin hizasına asılmıştı. Lafza-i Celâl, İsm-i Nebî ve çehâr-ı yâr-i güzîn ibarelerini içeren levhalarda bugünkü yuvarlak levhalardan farklı olarak Hasaneyn isimleri ayrı olarak yazılmamış ve batı cephesine levha asılmamıştı¹⁰. Levhaların ölçüleri alınamamış olsa da bu yazıların 18. yüzyılda yapılan restorasyonunda Hüseyin Ayvansarâyî bazı gözlemlerde bulunmuştur:

.. *Câmî-i şerifte maslûb olan kebîr yazıları ta'mir için tabakaya indirmişler idi. Nazar olundukta kağıt üzerine tahrîr olunmuş arzen bir karış sekiz parmak elifleri kaddi yirmi beş karış ta'dâd olunmuştur. Ba'zı kimesneler astar üzerine yazılmıştır derler. Semerkand âbâdî kâğıda yazılmıştır, gaflet olunmaya .1146(1733/4)"*

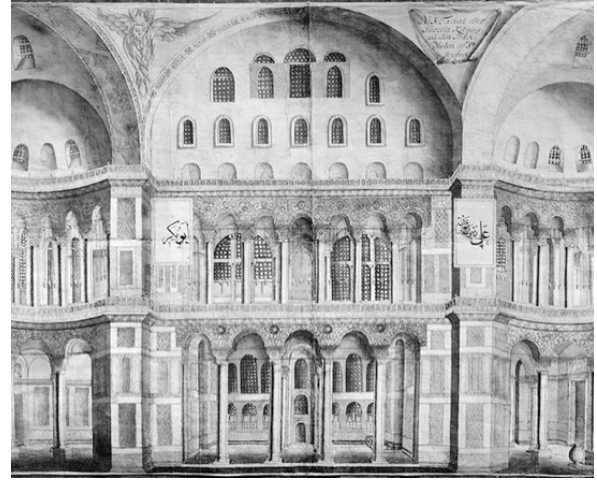
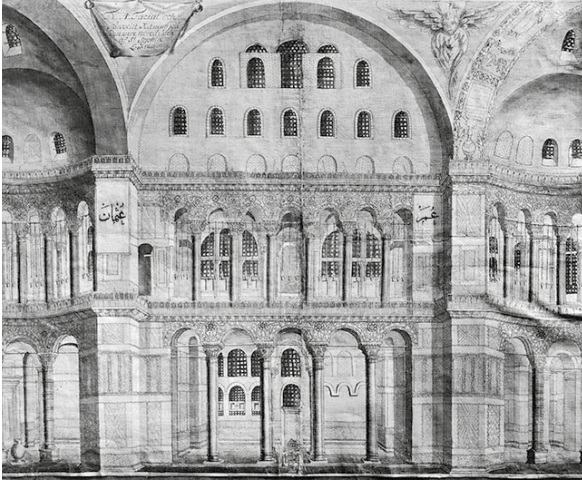
Eski Levhaların Günümüzdekilerden Farkı

Yazarın verdiği bu ölçüleri günümüz ölçüsüyle hesaplanırsa levhalardaki bir elifin yaklaşık olarak eni 20 cm iken, boyu 5 m olmalıdır. Elbette bu ölçünün dikey olarak hazırlanan "Allah (c.c), Ebûbekir (r.a), Osmân (r.a)" levhalarında olduğunu belirtmekte yarar var. Nitekim "Ömer (r.a)" levhası en olarak en büyük, boy olarak en küçük ölçekteki levhadır. Hattat, levhaları hazırlarken isimlerin istiflerinin el verdiği ölçüde tuvalini hazırlamış ve çerçeveyi de yazı kompozisyonuna nispet ederek ayarlamıştır. Burada levhaların ölçülerini tek tiplilikten çıkartarak bugünkü anlayıştan farklı olarak tertip ettiğini söyleyebiliriz.

9 Hicrî 1052 başlangıç gibi burada hesaplanmış olsa da levhaların hazırlanmasının sekiz yıl sürmesi pek olası gelmemektedir. Burada ebced hesabımızda veya okumada bir yanlışlık olabileceğini belirtelim.

10 Devrin kaynaklarından *Tuhfe-i Hattâtîn*'de (1787) "levha-i sitte" ibaresi geçerken, BOA'da da 6 levhanın eskimiş olduğundan bahsedilmektedir (BOA, *Îrâde Mesâil-i Mühimme*, n. 692). *Devhatül-küttâb*'ta (1737) ve *Hadikatül-cevâmi*'de (1779) Teknecizâde'nin bu meşhur levhalarından bahsederlerken sayılarına değinmemişlerdir.

11 Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, *Mecmuâ-i Tevârih*, haz. Fahri Derin, Vahid Çabuk, İÜ Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1985, s. 290-1. Burada yazar, levhaların âbâdî kağıt üzerine hazırlandığını belirtse de günümüzdeki fotoğraflardan keten bez parçalarının kullanıldığı açıktır.

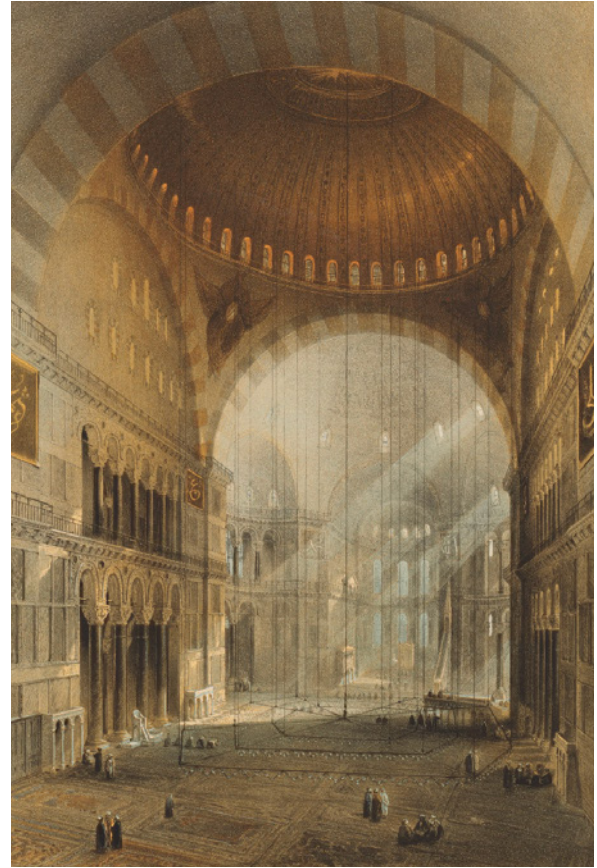

Görsel 9-10. C. Loos'un elinden Ayasofya'nın Kuzey cephesi, NMH THC 9107 ve Güney cephesi, Stockholm Milli Müzesi NMH THC 9106.

En Gerçekçi Resimler

Sultan Abdülmecîd (1839-1861) dönemi mimar Fossati¹² onarımları sonrasında bu levhalar eskimesi gerekçesiyle yerlerinden indirilmiş ve yerine Mustafa İzzet Efendi'nin yazıları asılmıştı. Levhaların câmi içinde nerede asılı oldukları ve nasıl gözüktüklerine dair bilgi için yukarıda verilen resimler önemli detayları içermektedir. İsveçli meşhur ressam Cornelius Loos'un 1700'lerin başında çizdiği detaylı gravürler Teknecizâde'nin levhalarını en gerçekçi gösteren resimlerdir. Sonraki yıllarda Pronti, D'Ohsson, Preziosi, Bossoli, Marilhat ve Fossati gibi ressamlar bu levhaları gösterse de mihrap bölümündeki Feridûn Ahmed Bey'e ait iki levhaya yer vermemişlerdir.

Halen Ayasofya deposunda olan bu levhaların ciddi bir restorasyondan geçerek sunulması hiç şüphesiz hem Ayasofya'nın emanetinin yaşatılması hem de hat sanatının en eski celî levhalarından olması hasebiyle elzem bir durumdur. Bu eserlerin hem İslam dünyasına hem de hat sanatının ilim ve sanat boyutuna kazandırılması bugün ve gelecek açısından mühim bir hadise teşkil etmektedir.

Görsel 11. Fossati albümünden Ayasofya Câmi-i Şerîfi'nin tamir öncesi görünümü¹³.

12 İtalyan asıllı ve İsviçre doğumlu olan Gaspare (1809-1883) ve Giuseppe (1822-1891) Fossati kardeşlerin en önemli işlerinden olan Ayasofya'nın tarihindeki en geniş çaplı restorasyonu ise oldukça tartışmalı müdahaleleri barındırmaktaydı. Ayrıntılar için bkz. Gaspare Fossati, *Aya Sofia Constantinople as Recently Restored by Order of H. M. The Sultan Abdul Medjid*, London 1852; Sema Doğan, *Ayasofya ve Fossati Kardeşler (1847-1858)*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2011.

13 *A.g.y., Aya Sofia Constantinople as Recently Restored by Order of H. M. The Sultan Abdul Medjid, plate-24; a.g.y., Ayasofya ve Fossati Kardeşler (1847-1858)*, s. 151.

6. ULUSLARARASI EKONOMİ, FİNANS VE ENERJİ KONGRESİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Dünyanın dört bir yanından kongreye katılan akademisyenler, araştırmacılar ve uzmanlar, küresel sorunlar hakkında bilgi paylaşımında bulundu.

24-26 Ekim tarihleri arasında Aya-sofya ve Gülhane Yerleşkelerimizde “Çoklu Krizler Döneminde Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Ekonomik Dayanıklılık” ana temasıyla düzenlenen 6. Uluslararası Ekonomi, Finans ve Enerji Kongresi’nde küresel ekonomiden enerji politikalarına, çevresel sürdürülebilirlikten dijital finans uygulamalarına kadar geniş bir yelpazede gerçekleşen tartışmalara dikkat çekildi.

Dijital Finans ve Kripto Paralar Geleneksel Finans Sistemlerine Alternatif Olabilir mi?

Kongrede ilk günün dikkat çeken oturumlarından biri dijital paralar ve kripto paraların rolüne odaklandı. Ekonomik dalgalanmalara karşı dijital para birimlerinin bir çözüm olarak sunulabileceği görüşünün hâkim olduğu oturumda, kripto paraların sınırlı arzı ve merkezi olmayan yapıları üzerinden finansal istikrar sağlayabilme potansiyeli tartışıldı. Uzmanlar, merkez bankası dijital para birimlerinin (CBDC) dünya çapında yaygınlaşmasının, geleneksel sistemin eksiklerini tamamlayabileceği ve enflasyon gibi

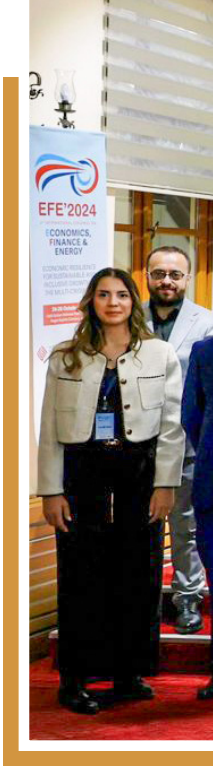
küresel sorunlara karşı bir koruma kalkanı oluşturabileceği görüşünü paylaştı.

Türkiye Ekonomisinde Elektrikli Araçların Rolü

Türkiye’de elektrikli araçlara olan talebin artması, enerji maliyetleri üzerindeki baskıyı hafifletebilir mi? Elektrikli araçların Türkiye’nin cari açığını azaltıcı etkilerinin ele alındığı oturumda, araçların sadece ekonomik değil, aynı zamanda çevresel açıdan da fayda sağlayabileceği görüşü ön plana çıktı. Ülkede elektrikli araç üretimine yapılacak yatırımların, sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu olacağı ve Türkiye’nin bu alanda stratejik adımlar atması gerektiği katılımcılar tarafından vurgulandı.

Jeopolitik Riskler ve Savunma Harcamaları: Türkiye ve Diğer MIST Ülkeleri Perspektifi

Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Türkiye’nin yer aldığı MIST ülkeleri üzerine yapılan kapsamlı bir analizle, jeopolitik risklerin ve politik istikrarsızlığın savunma harcamalarına olan

etkisi değerlendirildi. Uzun dönemde jeopolitik risklerin, ülke ekonomilerinin savunma bütçeleri üzerinde yarattığı baskı ele alındı ve ayrıca Türkiye'nin artan jeopolitik risklerle beraber savunma bütçesini nasıl yönettiği tartışıldı. Meksika ve Güney Kore'de kısa vadeli savunma harcamalarının olumsuz bir seyir izlediği belirtilirken, Türkiye'deki durumun pozitif bir yönetime işaret ettiği gözlemlendi.

Ekonomik Büyümenin Kapsayıcılığı: Türkiye'de Gelir Dağılımı Adaleti Mümkün mü?

Ekonomik büyümenin yalnızca belirli bir azınlığa fayda sağlaması halinde, sosyal refah yerine gelir adaletsizliğini arttırabileceği konusu kongrede ayrıntılı şekilde ele alındı. Türkiye örneğinde ekonomik büyümenin kapsayıcılığı üzerine yoğunlaşan oturumda, büyümenin tüm gelir gruplarına yayılmasının önemine vurgu yapıldı. Türkiye'nin geçmiş dönem ekonomik büyüme verileri incelenerek, gelir dağılımını iyileştirecek politika önerileri tartışmaya açıldı.

Çin ve Orta Asya Ülkeleri Arasında Enerji Diplomasisi ve Yeşil Ekonomi

Orta Asya ülkeleri ve Çin arasındaki çevresel diplomasi ve yeşil ekonomi iş birliği çabaları da kongrenin yoğun ilgi gören başlıklarından biriydi. Özellikle sürdürülebilir kalkınma ve yeşil dönüşümün ekonomi üzerindeki pozitif etkilerinin ince-

lendiği oturumda, Orta Asya'daki enerji kaynaklarının çevreye duyarlı kullanımı ve yeşil teknoloji yatırımlarının artırılmasının bölge ekonomisine sağlayacağı faydalar ele alındı. Uzmanlar, yeşil ekonomi politikalarının bölge genelinde iş birliğini artıracaklarını ve iklim değişikliği ile mücadeleye katkı sağlayacağını vurguladı.

Finansal Sistemde Likiditenin Önemi ve Kamu Borç Yönetimi

Finansal sistemde likiditenin, kamu borç yönetimindeki yeri ve önemi üzerine yapılan oturumda, yüksek likiditenin finansal istikrar için kritik olduğu belirtilirken, kamu maliyesini destekleyen unsurlar ayrıntılı şekilde ele alındı. Bu oturumda, gelişmiş teknik altyapılar ve merkezî yönetim destekli likidite politikalarının ekonomiye sağladığı katkılar değerlendirildi.

Yeşil Dönüşüm ve İklim Krizi ile Mücadele

Küresel ısınma ve çevresel sorunlara çözüm sunan yeşil yatırımlar, kongrede geniş bir perspektifle ele alındı. Özellikle Türkiye ve Orta Asya ülkelerinin iklim krizine karşı yeşil ekonomiye geçişte karşılaştığı zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmek için yapılabilecekler tartışıldı. Kamu politikaları ve özel sektör yatırımlarının, iklim kriziyle mücadelede nasıl bir rol oynayacağı konusunda ortak bir vizyon geliştirildi.

Kazakistan'da Eğitimde Mükemmeliyet ve Akademik Başarı Çabaları

Kongrede eğitime dair yapılan oturumda, Kazakistan'da akademik mükemmeliyete ulaşma çabalarının güncel durumunu değerlendiren uzmanlar, ülkenin yükseköğretim sisteminde kalite standartlarının artırılmasına yönelik girişimleri masaya yatırdı. 2021'de başlatılan akademik mükemmeliyet programlarının, öğretim kadroları ve finansman sorunları gibi engellerle nasıl başa çıkılacağına dair çözüm önerileri tartışıldı.

Sonuçlar ve Geleceğe Yönelik Stratejik Öneriler

Kongrede gerçekleştirilen oturumlar, güncel ekonomik, çevresel ve sosyal sorunların çözümü için kapsamlı bir yol haritası sunarak katılımcılar arasında büyük yankı uyandırdı. İleriye dönük stratejik çözüm önerilerinin paylaşıldığı kongrede, her alanda yeni iş birliği modellerinin geliştirilmesi gerektiği yönünde görüş birliğine varıldı. Kongre, İstanbul gezisi ile son buldu.

TARİHİMİZDEN İLHAM ALIYOR GELECEĞE HAZIRLANIYORUZ

Tarihî mirasla akademik birikimimizi buluşturan etkinlikler düzenlemeyi sürdürüyoruz. İslam medeniyetinin bilim tarihine katkılarını ve bu birikimin günümüzdeki yansımalarını düzenlediğimiz toplantılarda derinlemesine inceledik.

Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Enstitümüz ile Takiyyüddin Bilim Derneği iş birliğinde düzenlenen "Tarihimizden İlham alıyor Geleceğe Hazırlanıyoruz" programındaki etkinlikler, katılımcılara bilim, kültür ve sanatın bir araya geldiği

bir program sundu. Program kapsamında düzenlenen seminerlerde, bilim tarihinin önde gelen isimlerinin katkıları ele alındı. Dr. Nihal Özdemir, Prof. Dr. Fuat Sezgin'in 100. yılı anısına düzenlenen oturumda, Sezgin'in bilim tarihi alanındaki özgün çalışmalarını ve bilim mirasını katılımcılara aktardı. Dr. Hüseyin Şen, Osmanlı'nın bilim birikimine ışık tutan Takiyyüddin er-Rasid ve Rasathanesi konulu bir seminer verdi. Takiyyüddin'in astronomi çalışmalarına odaklanan bu oturum, Osmanlı'nın bilim tarihindeki yeri hakkında yeni perspektifler sundu. Mühendislik ve teknolojinin tarihi gelişimini ele alan "El-Cezeri ve Mühendislik Yaklaşımı" isimli seminer Ersin Ertürk tarafından verildi.

Etkinliğin bir diğer kısmını ise uygulamalı atölyeler oluşturdu. Fatma Nur Bulkurcuoğlu ve Beyza Sümeyye Keleş tarafından düzenlenen Mürekkep Atölyesi, er-Razi'nin formülüne dayanan bir çalışma ile mürekkep üretiminin tarihine ışık tuttu. Sefa Nur Kuruçay ve

Ayşe Hilal Bakacak tarafından düzenlenen Parfüm Atölyesi, el-Kindî'nin parfüm tarifi ile koku kültürü ve geleneksel formülleri katılımcılara uygulama fırsatı sundu.

Tarihî Doku

Etkinliklerin bir diğer durağı, "İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesini ziyaret etmek oldu. Katılımcılar, İslam dünyasının astronomi, tıp, matematik ve mühendislik gibi alanlardaki mirasını inceleme imkânı buldu. Katılımcılar Arzu Ulaş rehberliğinde gerçekleştirilen Ayasofya Yerleşkesi gezisinde Osmanlı dönemindeki eğitim kurumlarının işleyişi ve tarihî dokusu hakkında bilgilendirildi.

**Prof. Dr.
Suphi Saatçi**

Sanat, Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü
Öğretim Üyesi

Arzu Ulaş

Kütüphane ve
Dokümantasyon Daire
Başkanlığı

AYASOFYA RESTORASYONU HAKKINDA OSMANLI MİMARLARININ RAPORU

Altıncı yüzyılda inşa edilen Ayasofya, Fatih'in İstanbul'u fethi üzerine camiye çevrilmiş ve 482 yıl boyunca cami olarak kullanılmıştır. 1 Şubat 1935 tarihinden itibaren müzeye dönüştürülen Ayasofya, 85 yıl aradan sonra Diyanet İşleri Başkanlığına devredilmiş ve 24 Temmuz 2020'de Cumhurbaşkanı'nın da katıldığı büyük bir törenle kılınan ilk cuma namazı ile yeniden ibadete açılmıştır.

Temelden Aleme Kadar...

Ayasofya hem ibadet mekânı olarak hem de turistik açıdan günümüzde yoğun biçimde ziyaretçi akınına maruz kalmaktadır. 1500 yıllık geçmişi ile varlığını sürdüren yapı hem malzeme yorgunluğu hem de strüktürel açıdan büyük sorunlar yaşamaktadır. Bu bakımdan Ayasofya'nın temelden aleme kadar, geniş çapta ve kapsamlı biçimde restorasyonu gerekmektedir. Bundan dolayı çok özenli biçimde bakım ve onarıma alınması kaçınılmaz görünmektedir. Restorasyon çalışması sadece Ayasofya mabedi ile sınırlı kalmayıp, Osmanlı döneminde yapıya eklenen minareler, medrese, türbeler, şadırvan, sıbyan mektebi, imaret, kütüphane, hünkâr mahfili ve muvakkithaneyi de kapsamı kaçınılmazdır.

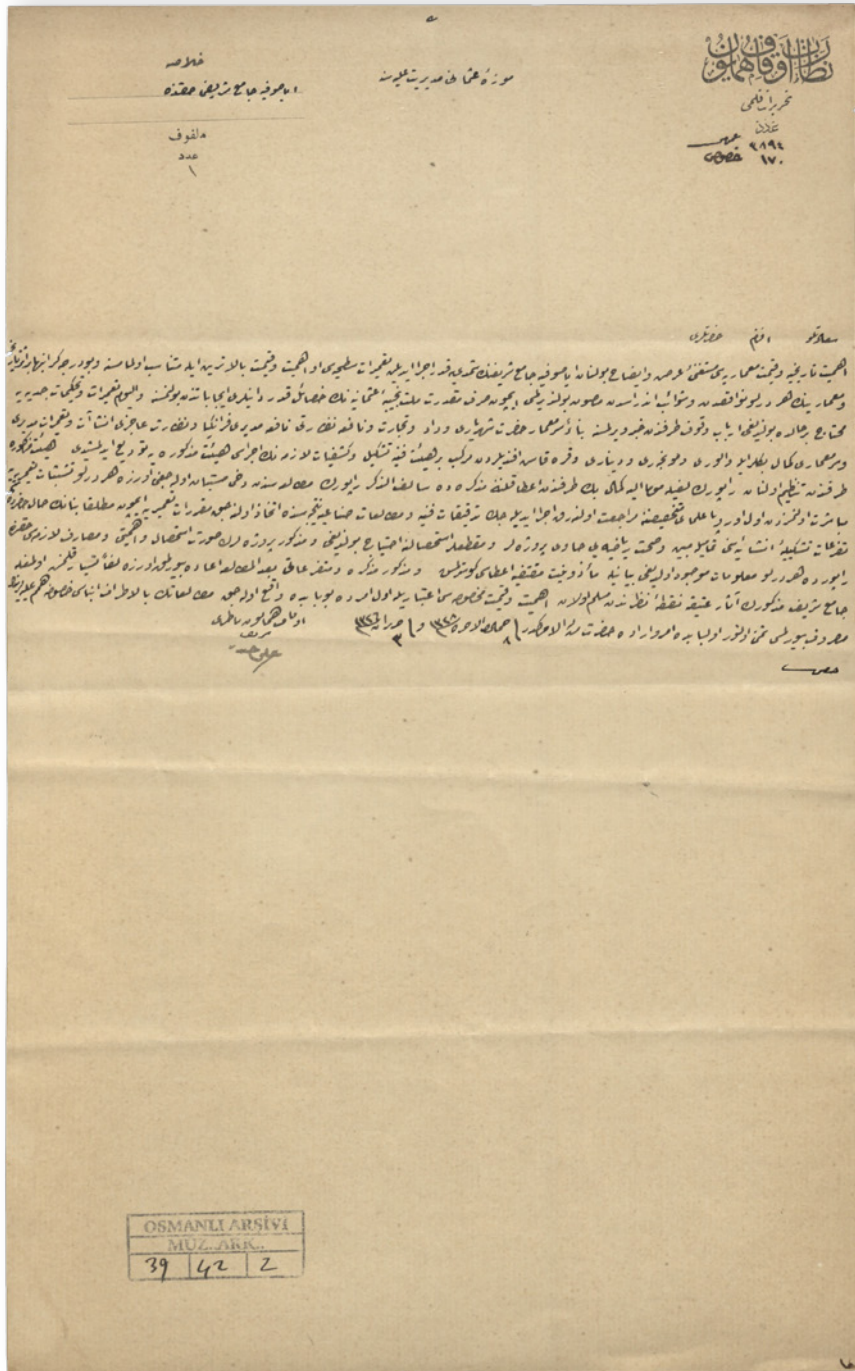
Ayasofya'nın restorasyon konusu değişik tarihlerde gündeme gelmiş, bu hususta ilgili uzman ve bilim insanları tarafından görüşler ortaya konmuştur. Ayasofya'nın restorasyonuna başlamadan önce, yapının görsel açıdan detaylı biçimde belgelenmesi ve ölçekli çizimlerinin yapılmasına ihtiyaç duyulduğu ileri sürülmüştür. Özellikle restorasyondan önce Ayasofya'nın kapsamlı biçimde ayrıntılarına kadar analitik rölevellerinin hazırlanması, geniş kadrolarla temelden aleme kadar çizimlerinin ve malzeme analizlerinin yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Günümüzde ise teknolojik imkânlarla ölçümlerin yapılması, yorgun ve yer yer çok aşınmış olan bölümlerinin uzmanları tarafından strüktürel açıdan incelenmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. Bütün bu kapsamlı çalışmaların farklı disiplinlere mensup uzmanlarca incelenmesinin ancak bir yıl veya daha uzun bir süre içinde hazırlanmasının mümkün olabileceği vurgulanmıştır.

Mimarların Hazırladığı Rapor (1911)

Osmanlı döneminde de Ayasofya Camii'nin uzun yıllar sağlam bir şekilde ayakta durması için özen gösterilmiştir. Osmanlı arşivinde bulunan 16 Haziran 1910 tarihli bir

belgede Ayasofya restorasyonu hakkında detaylı bir çalışmanın yapıldığı görünmektedir. Bu belgede dönemin Evkaf-ı Hümayun Bakanı Şerif Ali Haydar tarafından Osmanlı Müze Müdürlüğüne hitaben kaleme alınan yazıda Ayasofya Camii'nin restorasyonu hakkında bir rapor hazırlanması istenmiştir. Bunun üzerine Vakıflar Bakanlığının Baş Mimarı Kemaleddin Bey, konuyla ilgili rapor hazırlama görevini mimarlardan oluşan bir heyete vermiştir. Dönemin seçkin mimarları olan Giulio Mongery, Edoardo De Nari, Aram Karakaş,

Mehmed Vedat Tek ve Alexandre Vallaury tarafından 11/29 Şubat 1911 tarihinde hazırlanan bu raporda, Ayasofya restorasyonuna başlamadan önce yapılması gereken hususlar maddeler halinde yazılmıştır. Bu çalışmada 1911 tarihli arşiv belgesinin özgün metni Latin harfleri ile verilmiş ve bu metnin günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Raporun metnini okuyucuların istifadesine sunarken, belgede imzası bulunan mimarlar hakkında kısa bilgilerin verilmesi de yararlı görülmüştür.

Kutsal Ayasofya Camii Hakkında

Tarihî önemi ve mimarî değeri arz etmeye gerek olmayan, Ayasofya Camii'nin şimdiki kadar yapılan yüzeysel onarımlarının, pek yüksek önemi ve değeri ile mütenasip olmasına ve bu derece çok değerli bir eserin tarihi ve mimarî her türlü eksikliklerden, yıkılma ve yok olmaktan korunmuş bulundurulması için haslet sahibi Osmanlı toplumunun bütün gücünü kullanması bir kadirbilirlik gereğidir. Günümüzde yeniden onarım ve berkitmeye muhtaç bir halde bulunduğu uzman ve bilgililer tarafından haber verilmesi üzerine, Devlet Baş mimarı Vedâd [Tek] ve Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı Bayındırlık Müdürü Frankiya ve Bakanlığın İnşaat ve Tamirât Müdürü ve baş mimarı Kemal Beyler ile [Aleksander] Vallaury ve [Giulio] Mongeri [1873-1951] ve De Nari ve Karakaş Efendilerden oluşan bir teknik komisyonun gerekli keşfin yapılması zikrolunan heyete tevdi edilmişti. Adı geçen heyet tarafından düzenlenen raporun ekiyle adı geçen Kemal Bey tarafından verilen yazıda zikrolunan raporun mütalaasından dahi anlaşılacağı üzere her türlü onarım girişimine başlamadan önce, Avrupalı uzman bilim insanlarına müracaat olunarak, yürütülecek teknik incelemeler ve sınaî mütalaalar sonucunda alınacak onarım kararları için mutlaka binanın halihazırdaki inşâî biçimini detaylı biçimde gösteren ve doğru matematiksel hesapları içeren projeler ve kesitlerin üretilmesine ihtiyaç bulunduğu ve anılan projelerin üretim biçimi, önemi ve gerekli masrafları hakkında raporda her türlü malumat mevcut olduğu beyanıyla gerekli izin ve yetkinin verilmesi gösterilmiş ve anılan yazı ve mütalaadan sonra ayrıntıları buyurulmak üzere leffen (ek olarak) gönderilmiş olmakla mübarek camiin anılan eski eser açısından inkâr edilmeyen önem ve özel değeri itibarıyla ilk önce bu hususta yapılacak mütalaaların etraflıca bildirilmesi hususuna yüksek gayretlerinin gösterilmesi temenni olunur . Bu hususta irade, emir veren hazretlerindedir. 8 Cemaziyelahire 1328 ve 3 Haziran 1326 [M. 16 Haziran 1910]

Evkaf-ı Hümayun Bakanı Şerif Ali Haydar

Çok Yüce Devlet Vakıflar Bakanlığının Baş Mimar-ı Kemaleddin Beyefendi Hazretlerine;

Şu andaki durumu hiçbir şekilde güven veremeyen Ayasofya Camiinin ayakta kalmasını sağlamak için başlıca ne gibi teknik önlemlere başvurulması gerektirdiğinin müzakere ve tayini hususunun, oluşturulan özel komisyona verilmesinin emri üzerine alınan kararları aşağıda arz ederiz. Şöyle ki:

İşbu nitelikte sıralanacak sorumlulukları inceden inceye göze alan komisyon gerek caminin günümüzdeki oluşmuş değişikliklere yol açan sebepler hakkında ve gerek fazla veya sabit bir halde olan değişikliklerin atılıp arındırılmasıyla binanın genel dayanıklılığını ve sağlamlılığını temin için icap eden denge durumunun tekrar iadesi amacıyla ne gibi önlemler alınmasının lazım geleceği hususunda bugün ne tarz bir görüş ileri sürülemez.

Komisyon bu hususta bir görüş bildirebilmek için binanın oluşan değişikliklerinde ilgili olan gerekli kısımlarında gayet dikkat ve itina ile tatbik edilecek kazı ve sondaj gibi teknik incelemeleri içeren etraflı ve mükemmel teknik araştırmalarda bulunabilmek için gerekli olan ana (temel) malzemelere (araç ve gereçlere) sahip olmalıdır.

İlk incelemelerin esasını oluşturmak üzere elde hiçbir şekilde mevcut olmadığı halde bu kere Ayasofya Camiinin yazılı tarihinde tam öneme ve gerçeğe haiz bulunmayan bazı yararlı bilgileri iktibas eyledik. Şöyle ki:

(550 M.İ) İsa'nın doğumunun beş yüz ellinci yılında, yani inşaat bitiminin tarihinden yirmi yıl sonra binanın şerefe yönü tamamıyla yıkık olarak tekrar inşası işi beş yıl sürmüş ve bu münasebetle kubbenin kesme sünger taşından imal edilmiş olduğu iddia olunmaktadır.

Dokuzuncu miladi yüzyılda kubbenin büyük kemerlerinden biri fevkalade harap olması üzerine yeniden inşasına mecburiyet hasıl olmuştur.

On beşinci yüzyılda şerefe yönü piramit biçiminde gayet büyük istinat duvarlarıyla takviye edilmiştir. Fatih Sultan II. Mehmet Han Hazretleri câmiin etrafında umumî manzarayı ihlal edecek bir surette ihata eden binaların büyük kısmını kaldırarak cepheye minarelerin inşasını emretmiştir.

Cennetmekân Sultan Abdülmecid Han Hazretleri dahi mimar "Fossati" vasıtasıyla binanın tamiratını icra ettirmiş ve bu münasebetle bugün gördüğümüz o harikulade mozaikler meydana çıkarılmıştır.

Yukarıda verilen bilgilere göre binanın doğu yönü, en zayıf noktası olup zaten bugün dahi kubbeyi çekmiş gibi gösteren basmak veya kaymak tehlikeli izleri bu yönde belli olmaktadır.

Bütün binanın ebedî tahribatına yol açacak biçimde bu kısmın inhidamı ihtimâline hükmetmeğe cesaret olunamaz ise de binanın bilhassa bu kısmının az çok hissedilebilen hareketleri ve depremlere tekrar tekrar (defalarca) maruz kalmış bir zemin üzerinde bulunduğu tasavvur edilecek olur ise en çok hasar ve tehdit görmüş olan kısmın, şu söz konusu olan yön olması lazımdır. Bu durumlara binaen komisyon alınacak kararları ortaya koyar:

1. Ayasofya Camiini meydana gelmesi kaçınılmaz ebedî bir çöküntüden korumak için gereken operasyonun icrasına ihmal edilmeden girişmek gayet gereklidir.
2. Komisyon, teknik sahibi hiçbir uzmanın camiin şimdiki durumuna bakarak metaneti hakkında kesin bir teminat veremeyeceği görüşündedir.
3. Binanın genel kuruluş olarak yapılışını ayrıntıları ile gösteren planlar, kesitler, çeşitli detaylar, kesit ve detaylı inşa resimlerini kendi gözetimi altında muktedir, uzman topoğraf memurları vasıtasıyla tanzim ve ayrıca binanın inşa tarzına, kullanılan malzemesine ve şimdiki biçiminde görülen değişikliklerine dair bir rapor düzenlemeyi kesin önemli ve gerekli görünmektedir. Bu işin doğru bir sonuca ulaşması ve hakkıyla inceleme ve araştırmada bulunabilmesi için kendisine en az on iki ay kadar bir mühlet ve iki bin beş yüz lira kadar sarfetmesi için para harcama yetkisi verilmesinin gereğini bildirmek ister.

Bu hususta istihdam olunacak memurlar aşağıda açıklanmıştır.

Planların çizim ve düzenlenmesine nezaret etmek ve binanın tezyinat bölümlerinin yapılışına özen göstermek üzere bir mimar, planları tanzim edecek iki uzman ile bunların maiyetlerinde çalışmak üzere iki ressam.

Lüzumu takdirinde zaman zaman getirilecek bir uzmandan başka bir duvarcı ustası ile iki işçi, komisyon aynı zamanda bütün gerekli araç ve gereçlerle birlikte hususi bir büro teşkil edilmesini talep ile beraber, gayet nazik ve müşkül olan ve her türlü eleştiriden korunmuş bulundurulması icap eden böyle bir önemli emrin bütün sorumluluğunu üstüne alabilmek için bu görevde istihdam olunacak şahısların ya kendi seçilmiş veyahut kendisinin takdir kazanmış muktedir kimselerden olması ve camiin içinde araştırmada bulunmak üzere kendisine yetki verilmesini ve camiin mezkur avlusu dahilinde bir büronun kendisine tahsisini talep eder.

Binanın temin-i mükemmeliyet ve metaneti için bilahare icra edilecek teknik araştırmalar ve ameliyata esas olacak olan tekniler, bu resimler, bu projeler, bu bilimsel çizimlerin tamamı ile özetleri, düzenli bir biçimde basılıp yayınlanacak olursa bu eser bütün dünyanın takdirine ve istifadesine yol açacaktır.

Komisyon bu çalışmanın kısa süre zarfında başlaması arzusunun izhar ile bunun gerek payitahta ve gerek bütün Osmanlı ülkesinde unutulmaya terk edilmiş olduğu halde bile Osmanlı vatânının torunlarına gayet yüksek ve mukaddes bir surette yadigâr kalmış olan bunca yürekli mimari eserlerin en küçük ayrıntılarına varıncaya kadar muhafaza ve değerli, tarihi ve mimari taşların zardan korunması için marifetli, hünarlı ve âlimce bir surette tamiratına ihtimam olunması heves ve arzusunun bu iyi tarih ve marifetli kimselerin memlekette uyanması için gayet etkili ve teşvik edici bir örnek olacağına güven duyar.

11/29 Şubat 1911

[Giulio] Mongery

[Edoardo] De Nari

[Aram] Karakaş

Mehmed Vedad [Tek]

[Alexandre] Vallauray

Alexandre Vallaury

(2 Nisan 1850 - 2 Mayıs 1921)

1850 yılında İstanbul'da Fransız asıllı bir Levanten ailenin oğlu olarak dünyaya gelen Alexandre Vallaury, Paris Güzel Sanatlar Yüksekokulu (Ecoles des Beaux-Arts)'nda okudu. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin mimarlık bölümünün kurucusu olan Vallaury, Osmanlı üst yönetimi ve Fransız iş çevrelerinin vazgeçilmez mimarı olarak İstanbul'a çok önemli yapılar kazandırmıştır. Galata'da yaptığı Osmanlı Bankası Genel Müdürlüğü binası (1892) ile şöhrete kavuştu. 1921 tarihinde İstanbul'da ölen Vallaury'nin Pangaltı Latin Katolik Mezarlığı'na gömüldüğü sanılıyor.

Alexandre Vallaury'nin inşa ettiği yapıların bazıları şunlardır:

Sanayi-i Nefise Mektebi (1882), Emek Sineması (Cercle d'orient) (1884), Eminönü Hidayet Camii (1887), Büyükkada Fransız Oteli (sonradan Büyükkada Rum Yetimhanesi) (1890-1900), Müze-i Hümayun/İstanbul Arkeoloji Müzesi (1891-1907) Pera Palas Oteli (1892-1895), Düyun-u Umumiye Binası (günümüzde İstanbul Erkek Lisesi) (1897), Abdülmecid Efendi Köşkü (1901) ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane (Haydarpaşa Tıbbiye Mektebi) (1903)

Haydarpaşa
Tıbbiye
Mektebi

Giulio Mongeri

(1875-1953)

İstanbul doğumlu İtalyan Mimar Giulio Mongeri Levanten kökenli Türk vatandaşdır. Birinci Ulusal Mimarlık Akımının önemli temsilcilerindendir. İstanbul başta olmak üzere Ankara ve Bursa'da 1900 ile 1930'lu yıllar arası uygulanmış projeleri vardır. Mongeri'nin Beyoğlu'nda uygulanan Aziz Antuan Katolik

Kilisesi, betonarme olarak inşa edilmiştir. Latin haçı biçiminde ve Neogotik üsluptaki bu kilise en ünlü eseri sayılır. Mongeri'nin tanınan diğer eserleri ise Karaköy Palas (1920), Osmanlı Bankası (1926), Ankara İş Bankası (1928), İnhisarlar Başmüdürlüğü (1928) ve Ankara Ziraat Bankası Genel Müdürlük Binası (1929)'dır.

Aziz Antuan
Katolik
Kilisesi

Ahmet Kemalettin
(1870- 1927)

1870 yılında İstanbul'un Acıbadem semtinde dünyaya gelen Mimar Kemalettin, Birinci Ulusal Mimarlık Akımının önde gelen isimlerindedir. 1887'de Hende-se-i Mülkiye Mektebi'ne (İstanbul Teknik Üniversitesi) kaydolmuştur. Mühendislik eğitimini birincilikle tamamladığı 1891'de, aynı okulda asistanlığa atanmıştır.

1908'de Türkiye'deki ilk meslek odası olan Osmanlı Mimar ve Mühendis Cemiyeti'ni kurmuştur. Kemaleddin Bey, 1909'da yeni kurulan İnşaat ve Tamirat Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. Tarihi yapıların restorasyonu ve yeni yapıların tasarımıyla ilgilendiği bu dönemde, Osmanlı mimarisi-

nin ilkelerini incelemiş ve kendi mimari üslubunu şekillendirerek ulusal mimari konusundaki düşüncelerini geliştirmiştir. 13 Temmuz 1927 tarihinde Ankara'da vefat etmiş olan Mimar Kemaleddin Bayezid Camii haziresinde toprağa verilmiştir.

İnşa ettiği diğer eserlerinin bazıları şunlardır: Bebek Camii, Bostancı Camii, Çamlıca Kız Lisesi, Çapa Fen Lisesi, Eyüp Anadolu Lisesi, Gazi Osman Paşa Türbesi, Gazi Üniversitesi Rektörlük Binası, İstanbul Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Vakıf Hanları, Tayyare Apartmanları (Laleli) ve Sultan Reşad Türbesi.

Karaağaç
Tren Garı

Mehmet Vedat Tek
(1873-1942)

Mimar Vedat, Birinci Ulusal Mimarlık Akımının Mimar Kemalettin Bey'le birlikte en önde gelen iki isminden biridir. Türkiye'nin formel eğitim görmüş ilk Türk mimarı sayılır. Eğitimini tamamladığı Paris'ten anavatana dönen Vedat, buradaki çalışmalarından dolayı "Legion d'honneur" nişanı ile ödüllendirilmiştir.

Mimar Vedat'ın adının duyulmasında iki önemli eserinin büyük etkisi olmuştur. Bunlardan ilki inşa edilen İzmit Saat Kulesi'dir. Diğer çalışması ise Zeynep Hanım Konağı'nın Darü'l Hayr'a dönüştürülme projesidir. Posta ve Telgraf Nezareti (bugünkü Sirkeci Büyük Postane) binası mesleğinde bir dönüm noktası olmuş, bu yapı kendi adı ve kimliği ile bütünleşmiştir.

28 Nisan 1909 senesinde Sultan Mehmed Reşad tarafından sermimarlık görevine atanmıştır. Daha sonra Enver Paşa tarafından Harbiye Nezareti başmimarlığına getirilmiştir. Hem Osmanlı hem Cumhuriyet döneminde önemli görevlerde bulunan Vedat Bey, 1942 yılında

İstanbul'da vefat etmiş ve Edirnekapı Şehitliği'ne defnedilmiştir.

İnşa ettiği diğer eserlerinin bazıları şunlardır: Kastamonu Hükümet Konağı, Sultanahmet Meydanı'nda Defter-i Hakani binası, Cemil Topuzlu Köşkü, Tayyare Şehitleri Anıtı, Moda İskelesi, Veli Efendi Hipodromu ve Haydarpaşa İskelesi.

Kartpostala basılan
Sirkeci Postane Binası

Edoardo de Nari
(1874- 1954)

İtalyan olan Edoardo De Nari ya da asıl adıyla De Nari, 1895'te İstanbul'a gelmiştir. Resim yeteneğini bina çizimlerinde kullanmaya karar vererek mimar ve mühendis olarak çalışmaya başlamıştır.

Mimarlığı dışında sanata ilgisini resim ve beste yaparak sürdürmüştür. İtalyan Elçiliği'nin tavan resimlerini yapmış, bazı operaların müziklerini bestelemiştir. De Nari, Beyoğlu ve Nişantaşı'nda apartmanlar tasarlamıştır. Bunlar arasında Nişantaşı'nda Erenler Apartmanı (1950), Kristal Apartmanı (1949-50), Beyoğlu'nda

Nane Sokak Apartmanı (1900-05) ve İstiklal Caddesi üzerinde Mehmet Ferid Şerbetçizade Apartmanı (1930) bulunur. Edoardo de Nari, 16 Ağustos 1954'te Büyükkada'da ölmüştür.

Sabancı Müzesi olan Emirgan'daki Atlı Köşk, Karaköy'deki L'Union Han, Yeniköy'de armatör Aslan Sadıkoğlu'nun yazlık yalısı ve Türkiye'nin ilk sanayicilerinden Fuat Bezmen'in Yeşilköy'deki villası bulunuyor. Ayrıca Bebek'te kendisi ve ailesi için Villa Lydia adında bir villa tasarlamıştır.

Ragıp Paşa Apartmanı

Mimar Aram Caracash (Karakaş)

Aram Caracash ve İzac (İshak) kardeşlerin ayrıntılı biyografilerine ulaşamamıştır. Osmanlı Türkçesinde eski yazı imlasıyla soyadları Karakaş olan iki kardeş, Pera'da 1903-1912 yılları arasında birlikte çok zarif binalar inşa etmişlerdir. Art Nouveau stilinde inşa ettikleri binaları bugün hâlâ bütün zarafetleriyle ayakta durmaktadırlar.

Caracash'ların 1900'lü yılların başlarında yaptıkları iki binadan birisi Ragıp Paşa Apartmanı'dır. Mabeyinci

Ragıp Paşa tarafından yaptırılan apartman, Cadde-i Kebir üzerinde yer alan bir köşe binasıdır. Binanın bütün cephelerinde bulunan pencere ve kapı açıklıklarının etraflarında Art Nouveau akımının organik formları ve stilize bitkisel motifleri göze çarpar. Tahminen aynı tarihlerde inşa ettikleri diğer önemli eser Kurabiye Sokak, 24 numarada yer alan Ferah Apartmanı'dır.

Aram ve Isac Caracash kardeşlerin imzaları

YAZMA ESERLER
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
YSMÜ

YAZMA ESER KÜNYELERİNDE TEK BİÇİMLİLİK ARAYIŞI

Yazma Eser Künyelerinde Tek Biçimlilik Arayışı Çalıştayı, 9 Eylül 2024 tarihinde Ayasofya Yerleşkemizde, Yazma Eserler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve İSAM iş birliğinde yapıldı.

Çalıştaya yazma eserler, kataloglama ve referans verme konusunda halihazırda mesai harcayan ve akademik çalışmalarında yazma eserleri kaynak olarak kullanan farklı alanlardan araştırmacı ve akademisyenler müzakereci olarak katkıda bulundu. Çalıştay Hatice Aynur'un takdim konuşmasının ardından Kadir Turgut'un "Türkiye Akademisinde Yazma Eserlere Referans Yaklaşımları" başlıklı sunumu ile başladı. Turgut, akademik çalışmalarda ki künye örneklerini tarihsel seyriyle gösterdikten sonra Türkiye'de yazma eserlere referans verme usulleri hakkında yol gösteren ve göstermeyen kurum ve yayınları sırasıyla ele aldı. Bu sunumda yazmalara referans verme konusunda sayıca oldukça az olduğu görülen kılavuz ve yayınların

farklı usuller benimsediği de görüldü. Kılavuz ve yazım yönergelerinin ardından bir başka güncel problem olan elektronik atıf sistemlerine geçilerek, bu sistemlerin yazma eserlere referans verme konusundaki eksikliklerine dikkat çekildi. İlk sunumun ardından Mehmet Kalaycı'nın "Yazar, Eser ve İstinsah Bilgileri" başlıklı ikinci sunumuna geçildi. Kalaycı, yazma eser künyelerinde verilecek bilgileri zorunlu, gerekli ve tamamlayıcı bilgiler olarak sınıflandırmak gerektiğine dikkat çekti. Çalıştayda teklif edilen önerilerin ve alınan kararların çevrimiçi bir toplantıyla müzakerecilerle tekrar ele alınmasına ve yazma eser künyelerindeki tek biçimlilik konusunda somut adımlar atılmasına karar verildi.

AYASOFYA'DA BİLİM TARİHİ SÖYLEŞİLERİ

Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Enstitüsü Müdürümüz Dr. Nihal Fırat Özdemir, "Bilimin yolculuğu bir süreklilik arz eder." diyerek bilimin tarih boyunca geçirdiği evreleri ve bu evrelerin toplumlara etkisini dile getirdi.

Eğitim, birçok bileşeni olan bir bütündür. Bir ayağı mazide duran bilimin diğer ayağı insanlığın geleceğine ufuklar açan bir kapıdır. Millî ve manevi değerler manzumesi ile somut gelişmenin zirvesini hedefleyen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, bu anlamda zemin oluşturan bir modeldir. Türk eğitim sisteminin temel taşlarının oluşumunda bu modele bilim tarihinin geçmiş ve gelecekteki değeri hakkında Prof. Dr. Fuat Sezgin Enstitüsü ve İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü İstanbul Öğretmen Akademileri iş birliğinde Dr. Nihal Fırat Özdemir'in "Ayasofya'da Bilim Tarihi Söyleşileri-1" isimli semineri, Ayasofya Yerleşkemizde düzenlendi.

Bilim Yolculuğu Süreklilik Arz Eder

Programda Dr. Nihal Fırat Özdemir, bilim tarihinin neden önemli olduğunu vurguladı. "Bilimin bir curriculum vitae'si vardır; yaşam yolunu öğrenmek, onun nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olur." diyerek bilimin bir insan gibi düşünülebileceğini ifade etti.

Işık Doğudan Yükselir

"Ex oriente lux" yani "ışık doğudan yükselir" ifadesini hatırlatan Özdemir, bilimin doğu kültürlerindeki önemine değindi. Özdemir, konuşmasının sonunda ise izleyicilere "Bilim bir insan olsaydı, onu nasıl biri olarak hayal ederdiniz?" sorusunu yöneltti. Bu soru, bilimin insanlık üzerindeki etkisini ve medeniyetimizi geleceğe taşıyacak nesillerin yetişmesinde nasıl bir perspektif oluşturulması gerekliliğini düşünmek için bir davetti.

Ufuk Açıcı

İstanbul Öğretmen Akademileri Astro-nomi ve Uzay Bilimleri Eğitim Koo-rdinatörü Z. Esra Balkan, "Bilim tarihi geçmişten günümüze bilimsel teorilerin, bilimsel düşüncelerin gelişiminin tarihi olma özelliği nedeniyle dikkat çekmekte ve her geçen gün önemi artmaktadır. Eğitim ve öğretimde bilimsel argümanların ve bilimsel düşüncenin yapılanması konusunda rehber olan öğretmenler gerçekleşen bilim tarihi eğitimleri ile bilimin tarihsel süreçteki yolculuğunu analiz edebilme olanağına sahip olacaklardır. Bu sayede bilimin ilk adımda kişisel sonrasında toplumsal ve kurumsal yaşam serüvenini âdeta bir insanın düşünme ve gelişim koşullarını, mekanizmalarını ufuk açıcı, canlandırıcı bir yaklaşımla sahip olduğu anahtar kavrayarak, paylaşma olanağına sahip olabileceklerdir." diye konuştu.

AYASOFYA'DA DERS VERMEK...

Ayasofya'nın ibadete açılmasının ardından yanı başındaki medresenin de ihya edilerek, Cumhurbaşkanımız tarafından Üniversitemize tahsis edilmesiyle İstanbul'un fetihten sonraki ilk ilim yuvası nihayet aslî misyonuna kavuşmuş oldu.

Biz de o ilim geleneğinin günümüzdeki temsilcileri ve kendi alanlarında ülkemizin önde gelen akademisyenleri olan isimlere Ayasofya'da ders vermenin nasıl bir duygu olduğunu sorduk.

Bir zamanlar Molla Hüsrevlerin, Ali Kuşçuların ders verdiği, İstanbul'un ilk ilim mekânlarından olan, nice yıllar sonra aslî misyonuna kavuşan Ayasofya Medresesinde ders vermek, sizin için nasıl bir anlam ve öneme sahip ve size neler hissettiriyor?

**Dr. Öğr. Üyesi
Latife AKTAN ÖZEL**

Sanat Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi

Geleneksel Türk
Sanatları, Çini Bölümü
Öğretim Elemanı

İstanbul'un tarihi merkezlerinden olan Sultanahmet semtinin en önemli yapılarından biri de Ayasofya'dır. Ayasofya tarihinin ruhunu âdeta yapısında bulundurmaktadır.

Üniversitemiz bünyesinde yer alan Ayasofya Yerleşkemiz, diğer tarihi yapılar gibi Üniversitemize yaraşır bir olgudur.

Bu yerleşkemizde Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları (Çini) Bölümü olarak ders vermek derslerin içeriğini doldurmaktadır. Mekân, eğitime yapısıyla büyük katkılar sağlamaktadır. Öğrencilere sanatımızı göstererek, dokunarak, hissederek tanıtmaya çalışıyoruz. Ayasofya Yerleşkemiz; yapısı, konumu, geçmişi ile âdeta dünü hissettirerek öğrencilerimize aktarımı sağlamaktadır.

Bu Mekânda Olmanın Sevinci

Bu yapıda ders alan öğrencilerim her defasında mekânda var olmanın sevincini mutluluğunu yaşamaktadırlar. Bu durum ders vermenin getirdiği umudu, bu mekânda olmanın sevincini bana da yaşattır. Bu yapıya her gelişimde "iyi ki burada bulunuyorum." demektedirim. Tarihin katmanlarından oluşan mekân geçmişindeki misyonları ile de insanı derinden etkiliyor.

Bir zamanlar Papaz Odaları olan mekân, Fatih Sultan Mehmed döneminde 'medrese' olarak hizmet vermiştir. Bir dönemde Öksüzler Yurdu olduğu kayıtlarda yer almaktadır. Günümüzde üstlendiği geçmiş anlamların yanı sıra İslam ilim insanı Molla Hüsrev ve bilim in-

sanı ve de filozof olan Ali Kuşçu isimli salonlarda bulunmak bile insanı ayrıcalıklı hissettiriyor. Yaşanmışlıklar, paylaşımları bütün bunlar mekânın değerini kat kat arttıran verilerdir. Bugün yenilenmiş olmasına rağmen geçmişten yansıyanları ile çok etkileyici bir ortamdır. Ders alanlarında çok çok etkilendiği ve büyük keyif aldığı mekân, çok özel ve sıra dışı bir ortamdır. Dünden bizlere emanet olan bu yapılar özellikle Ayasofya yerleşkesi, anı biriktirdiğimiz, geçmişimizi özümseyerek anlamak, hissetmek imkânı bulduğumuz bir ortamdır.

Buluşma Alanımız

Yerleşkemizin ahşap konstrüksiyonlu avlusu, buluşma alanımızdır. Görüntüsü ve civar görselleri ile enerji depolayıp sınıflara taşıyarak başarılı bir süreci yaşarız burada. Ayasofya içi ve türbelerindeki çiniler, büyük esin kaynağımızdır ve eğitime büyük katkı sağlamaktadır.

Derslerin yanı sıra etkinliklerimiz (sergiler, konferanslar, paneller) ile birçok konuşumuzla paylaştığımız mekân, her katılımcıda

derin izler bırakan Ayasofya Yerleşkemizden hayranlıkla hatta birazda bizleri sahip olduğumuz bu mekân için kıskanarak ayrıldıkları bir güne dönüşüyor. Burada ders veren mutlu azınlığa dahil olduğum için kendimi çok şanslı hissediyorum ve onure oluyorum.

Zamanın Durduğu Yer...

Mekânın güzelliği dünden taşıdığı enerjileriyle, kazanımlarına gelince ayrılmak istemeyen bir yer haline getiriyor, bir de güler yüzlü çaycımız ve tüm personelin sıcacık tavrı burayı vazgeçilmez kılıyor. Her ders bu mekânda çok farklı oluyor, çok akıcı ve zamanın nasıl geçtiği anlaşılıyor.

Bu arada mekâna ulaşmak için Soğukçeşme Sokağı'nın Arnavut kaldırımlı yokuşu da eski İstanbul'dan izleri hissettirmektedir. Yerleşkeye zorlu ulaşım sonucu vardığımızda anında yorgunluk unutuluyor, keyifli bir güne dönüşüyor. Üniversitemize ait bu yapıya dünden bugüne katkısı olan herkese minnet duymaktayım.

Merhum minyatür sanatçısı Nusret Çolpan'ın eşsiz güzellikteki "Ayasofya" eseri, bu sayımızın kapağında yer aldı. İstanbul'u eserlerine taşıyan kıymetli sanatçımız Nusret Çolpan'ı şükranla, saygıyla ve rahmetle anıyoruz. Nusret Çolpan'ı ve eserlerini, oğlu Nasuhi Hasan Çolpan'dan dinliyoruz.

Nusret Çolpan'ın Ardından...

1952 Bandırma doğumlu mimar ve minyatür sanatçısı rahmetli babam Nusret Çolpan esnaf bir ailenin evladi olarak küçük yaşta çalışmaya başlayıp ilk zamanlarından itibaren var olan resim ilgisi ile yaşadığı çevreyi, İstanbul'u resimlerine taşımış, hatta çalışmalarını Bandırma'daki küçük bir sergiyle paylaşmış. Henüz minyatür üslubuna yönelmediği erken dönemde perspektif ve gölgeye yer veren daha alışlagelmiş perspektif görünümünde pek çok çalışmaları olmuş.

Adım Adım İstanbul

Çalışmalarının herkesin dikkatini çekmesi ve Ali Öztaylan Beyefendi'nin yönlendirmesi sonrası İstanbul'daki Prof. Dr. Süheyl Ünver'in ders grubuna katılmış. Buradaki çalışmalarla geleneksel sanatlarımızın tekrar yeşerişine şahit olmuş minyatürü önemseyip benimsemiş. O dönemde Matrakçı Nasuh'un çalışmalarından haberdar olup, ondan aldığı ilham ile kendi üslubunu geliştirmiş. Çocukluktan gelen sanat yeteneği ile uzun yıllar ihmal edilen geleneksel sanatlarımızın canlanmasına bir katkısı olması için ve muhtemeldir üniversite-

de mimarlık bölümünü okumasının da etkisiyle minyatür üslubunda yapıları, İstanbul'u ve çeşitli şehirleri resmetmeye başlamış.

Kendine Has Tasarımlarıyla Fark Oluşturdu

Çalışmaları en başından itibaren Süheyl Ünver Hoca'dan takdir ve beğeni görmüş. Matrakçı Nasuh'tan şehir tasvir etmek konusunda ilham almış olsa da tasarımları, seçtiği renkler ve boyayışı ile kendine has farklı ve tutarlı üslubu hemen tanınır, ayırt edilir. Vefatına dek tarzını koruyarak, geleneksel minyatürün özelliklerini gözeterek kendi özgün tasarımlarını, eserlerini oluşturmuştur. Avrupa'daki, Uzak Doğu'daki dünyanın çeşitli coğrafyalarındaki mimari, sanat, doğa, siyaset vb. çok çeşitli konuları araştırır, bunları gazete ve dergilerden derleyip dosyalar oluşturur, eser üretirken tasarlarken bu arşivine başvururdu. Kitaplar alır, güncel yayınları takip ederdi.

Öğrenci Yetiştirdi

2000'li yıllara kadar sanat çalışmaları ve mimari işlerini bir arada devam ettirdi. Sonrasında vefatına kadar öğrenci yetiştirmeye, sanatsal faaliyetlere öncelik verdi. Seyahat etmek yeni yerler görmek tanımaktan çok hoşlanırdı, gittiği yerlerde oraya ait kitaplar, haritalar toplar, fotoğraflar çeker, bunları orayı resmedeceği çalışmasını hazırlamakta kullanırdı.

Eserleri Tüm Dünyada

Yıllar içinde çeşitli karma ve şahsi sergileri olmuş, getirdiği yorum ve üslubu taşıyan üç yüz civarı çalışmalarının pek çoğu yerli ve daha çok yabancı sanatseverlerin koleksiyonlarına katılmıştır. Eserleri T.C. Kültür Bakanlığı ve çeşitli kurumlarca ödüllere layık görülmüştür.

Eserlerinin bazıları Cumhurbaşkanlığıımız hediyesi olarak Fransa Devlet Başkanı Jacques Chirac'a, Rusya Müslümanları Müftülüğünün hediyesi olarak Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e hediye olarak sunulmuş, Santa Barbara Sanat Müzesine konmuştur.

İzmit çinisi üzerine işlenmiş duvar panosu şeklindeki çalışmaları, İstanbul'daki metro istasyonları, Hava Kuvvetleri İzmit 2. Ana Jet Üssü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Kadir Has Üniversitesi Cibali Kampüsü, Dubai Zabeel Park, Yunanistan Aynoroz Adası ve Tayland Kraliyet Bahçesi'nde bulunmaktadır.

Topluma Hep Örnek Oldu

2008 yılı İstanbul'un fethi kutlamalarını coşkuyla izlemesinin ertesi günü Cuma namazı sonrası gelişen süreçte vefatına dek sanat becerisi, çalışma disiplini, sağduyulu davranışları ile ailesine, topluma olumlu örnek olacak bir hayat yaşadı. Kabri Yeni Topkapı Mezarlığı'nda bulunmaktadır. Kendisine özlem ve minnet duyguları içinde Allah'tan rahmet diliyorum.

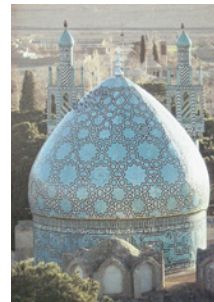
ÇİNİ VE SERAMİK SANATININ KÜLTÜRÜMÜZE KATKILARI

Ayasofya Yerleşkemizde düzenlenen söyleşide seramik ve çininin serüveni katılımcılarla paylaşıldı.

Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümünden Dr. Öğr. Üyesi Latife Aktan Özel'in moderatörlüğünde Prof. Dr. Sevim Çizer'in katılımıyla düzenlenen "Çini ve Seramik Sanatının Kültürümüze Katkıları" konulu söyleşi ilgiyle karşılandı. "Seramik uygarlıktır", "İnsanoğlunun en eski uğraşlarından biri, kildir" tanımlamaları ile başlayan etkinlik, tarihî yapılardaki çini ve seramikler üzerine bilgilendirmeyle devam etti.

Kelimenin Kökeni

Ming porsenellerinin çağdaşı olan İznik çinilerine ilham olduğunu dile getiren Prof. Dr. Sevim Çizer, "Çini için tarif edilebilecek bir şey değildir, çok kapsamlıdır." ifadesi ile çininin tanımı konusunun başlı başına zorlayıcı olduğunu söyledi. Çini sözcüğünün 'Çin'den gelme' söylemine katılmadığını ve China sözcüğünün deformasyonu olabirliğine de vurgu yapan Prof. Dr. Çizer, konuşmasını şöyle tamamladı: "Sanat tarihçilerimiz kaplama çinilerine duvar çinisi, kullanım kap kacağına evani ve seramik demektir." dedi. Toplantıda ayrıca çini ve seramiğin hammadde ve reçeteleri de paylaşıldı. Etkinlik, soru-cevap kısmıyla sona erdi.

AYASOFYA'DA KRİTİK DÜŞÜNME BECERİLERİ DERSİ

Eğitim Fakültesi Dekanımız Prof. Dr. İbrahim Kocabaş tarafından yürütülen “Kritik Düşünme Becerileri” dersi, Arapça Öğretmenliği Programı ve Okul Öncesi Öğretmenliği Programı öğrencilerini bir araya getirdi.

Tarihi ve kültürel bir miras olan Ayasofya'nın büyüleyici atmosferinde 28 Aralık'ta gerçekleşen ders, öğrencilere kritik düşünme, analitik sorgulama ve problem çözme becerilerinin kazandırılmasını hedefledi. Disiplinler arası bir yaklaşımla düzenlenen bu etkinlikte, farklı programlardan gelen öğrenciler hem bireysel hem de grup çalışmalarıyla bilgi ve deneyimlerini paylaştı. Prof. Dr. İbrahim Kocabaş, dersin başında yaptığı konuşmada, kritik düşünmenin yalnızca akademik bir yetkinlik değil aynı zamanda bireylerin hayat boyu ihtiyaç duyacağı

bir beceri olduğuna vurgu yaptı. Öğrenciler, ders boyunca aktif katılım sağlayarak konuyla ilgili çeşitli uygulamalı çalışmalarda yer aldı. Etkinlik sonunda öğrenciler, bu tür derslerin tarihi mekânlarda düzenlenmesinin öğrenme süreçlerine büyük katkı sağladığını dile getirdi. Eğitim Fakültesi Dekanımız Prof. Dr. Kocabaş ise bu tür etkinliklerin önümüzdeki dönemlerde de devam edeceğini belirterek öğrencilere teşekkür etti. Ayasofya'nın muazzam dokusuyla birleşen bu eğitim deneyimi, katılımcılar için unutulmaz bir anı olarak kayıtlara geçti.

**Dr. Öğr. Üyesi
Hamide Nur
ÖZSOY**

Sanat, Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi
Geleneksel Türk
Sanatları Bölümü

AYASOFYA VESBİTÜL KAPIDAKİ ÇİÇEK MOTİFLERİ

Ayasofya, asırlar öncesinden günümüze ulaşmış eşsiz bir sanat eseridir. Gizemli ve büyüleyici bir yapı olmasının yanında farklı dinler için de kutsal bir ibadethanedir. Her köşesi farklı malzemelerle yapılmış, değişik tasarımlarla doludur. Bu tasarımlardan birçoğunun bitkilerden esinlenerek yapıldığı görülür. Çiçekler, yapraklar, meyveler, ağaçlar ve helezonlar desenlerde görülen motiflerdendir.

Güzel Kapı

Ayasofya'nın birçok kapısı olduğu bilinmektedir. Bunların arasında en dikkat çeken kapılardan biri Vesbitül Kapı'dır. Ayasofya'nın yapımından daha eski olan bu kapı, Tarsus'taki Helenistik döneme ait bir tapınağın bronzdan yapılmış kapısıdır. İmparator Teophilos tarafından 9. yüzyılda Ayasofya'ya getirilmiştir. Kapı'nın yapım tarihi milâttan önce 2. yüzyıldır. Vesbitül mozağının bulunduğu koridorda, mozağın tam karşısında yer alır. Kapının üzerindeki çiçek motiflerinden dolayı halk arasında "Güzel Kapı" olarak bilinmektedir.

Evin Önü

Vesbitül kelimesinin Fransızca manası; revak ve giriş salonudur. Latince'de ise vestibulum olarak geçen kelime evin önü anlamını taşımaktadır.

Ayasofya'dan 400 Sene Önce Yapıldı

Ayasofya'daki en eski kapı, 'Güzel Kapı' olarak da bilinen Vesbitül Kapı'dır. Kapının iç kısmı sedir ağacı, dışı ise bronzdur. Bu kapı, Ayasofya'dan 400 sene önce yapılmıştır. Güzel kapı iç narteksin güney tarafında yer alır. Milattan önce ikinci yüzyılda yapıldığı tahmin

Vesbitül Kapı (Güzel Kapı)

edilmektedir. Ayasofya'ya Tarsus'taki bir Pagan tapınağından getirildiği bilinmektedir. Güzel Kapı; sağlı sollu, iki kapaklı bir kapıdır. Kapının üzerinde âdeta mücevher gibi işlenmiş bir tezyinat vardır. Bu nedenle halk arasında "Güzel Kapı" adı ile anılır.

Vesbitül Kapı üzerindeki monogram

Kapıdaki desenler, kabartma şeklindedir. Farklı mimarî yapılardan getirilen birçok malzemeden biri olan kapı, en eski devşirme malzemedir. Kapı üzerinde, "Tanrı ve İsa Yardım Etsin" yazmaktadır. Ayrıca İmparator Theodisius, İmparator Michael, İmparator Theophilos, İmparatoriçe Theodora ile Michael Niktion'un isimleri ve 838 tarihini ifade eden monogramlar yer almaktadır.

Yerin Hem Altında Hem Üstünde...

Güzel Kapı, Ayasofya'nın güneybatı giriş bölümüdür. Doğu Roma İmparatorluğunun gerek dinî gerekse resmî törenlerde giriş için kullandığı bilinmektedir. İmparatorların Ayasofya'nın açıldığı ilk zamanlarda bugün yerinde olmayan batı tarafındaki atriumdan mekâna girdikleri düşünülmekte-

dir. Güzel Kapı'nın bulunduğu bölümün sonradan inşa edildiği de sanılmaktadır. Kapının yaklaşık 50 cm civarında bir kısmı yerin altında kalmaktadır. Üst bölümünün uzunluğu ise 4 metreden fazladır. Genişliği 150 cm civarında olup, iki kanattan oluşmaktadır. Kapının iç bölümünün yapı malzemesi sedir ağacıdır. Bronz malzeme ile kaplanmış ve kayın ağacından eklemeler yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu iki ağaç türü de dayanıklı yapıları ile yüzyıllar boyunca yapılarda kullanılmışlardır.

Vesbitül Kapı helezonik dallar üzerindeki çiçek motifleri

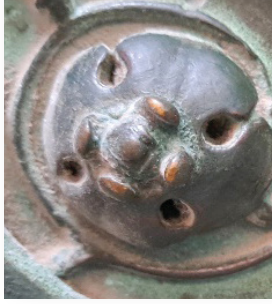
Kapının yüzeyi kabartma biçiminde bitkisel motiflerle bezenmiştir. Güzel Kapı, bozulmadan günümüze ulaşan en eski kapı olduğu için de önemi büyüktür.

Vesbitül Kapı üzerinde helezonik dallar üzerinde birçok çiçek motifi yer almaktadır. Motifler stilize biçimde farklı çiçek türlerini yansıtmak üzere tasarlanmıştır. Çiçek motiflerinin üzerinde bulunduğu kıvrımlı dalların da akantüs tarzı yapraklarla işlendiği görülmektedir.

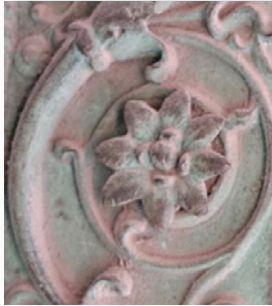

Kapının en alt bölümündeki çiçek motifleri

Kapının zeminin altında kalan bölümünün hemen üstünde daha yalın bezemeler vardır. Kapının üstünde bulunan yoğun ve ayrıntılı desenlere göre sade ve ayrıntısız motifler görülmektedir. Bu kısımda yalın spiral dallar ve sade çiçek figürleri göze çarpar.

Motiflerin bir kısmının çiçeklerin tepeden (kuşbakışı) tarzda görünümünü yansıtacak şekilde işlendiği görülür. Çiçeklerin çok iyi gözlenerek ince ayrıntılarına yer verilerek tasarlandıkları anlaşılmıştır.

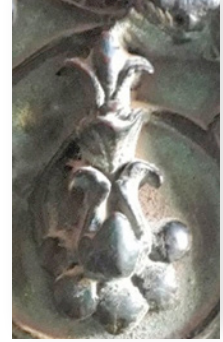
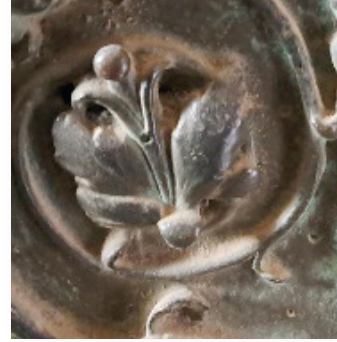

Figürler, stilize olmalarına karşın, farklı çiçek türlerinin kendilerine has özelliklerini belli edecek biçimlerde yapıldıkları dikkatlerden kaçmaz.

Sonsuzluk Hissi

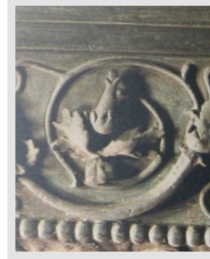
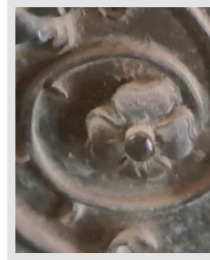
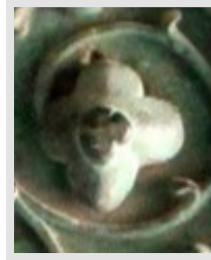
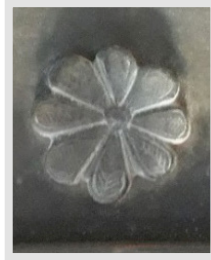
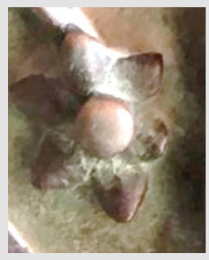
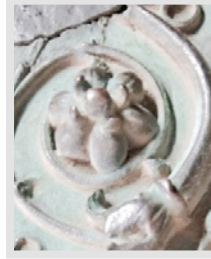
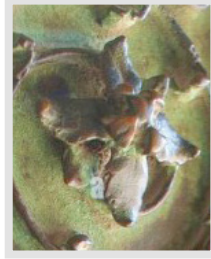
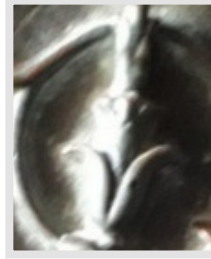
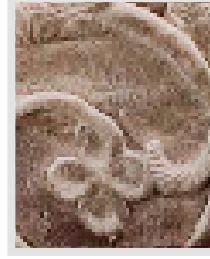
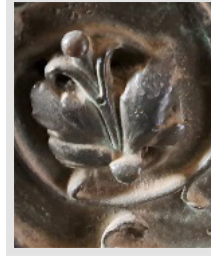
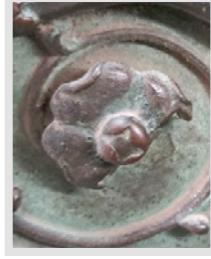
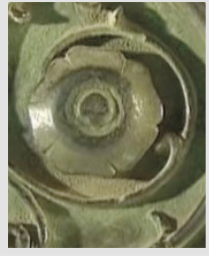
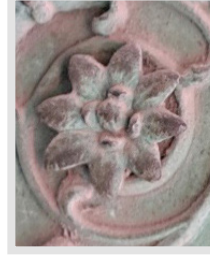
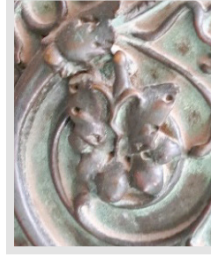
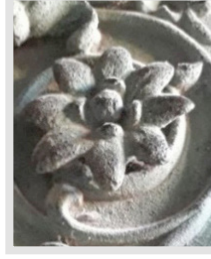
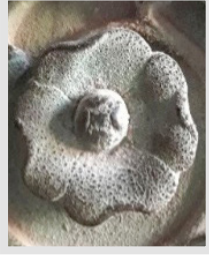
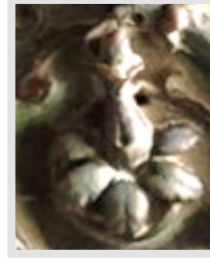
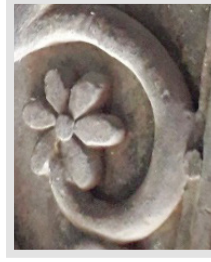
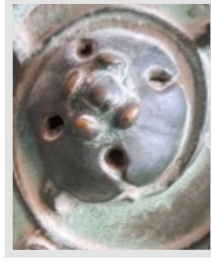
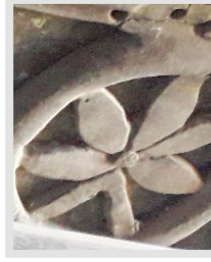
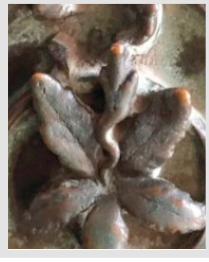
Helezonların Ayasofya'nın iç bezemelerinde de hemen her yüzeyde kullanıldığı görülür. Milattan önceki yüzyıllardan bu yana insanlar, tabiattaki kursuz matematiksel oranlara sahip spiral şekilleri yaptıkları eserlere uygulamışlardır. Böylelikle desenlerine boyut kazandırmışlar ve sonsuzluk hissi oluşturmak istemişlerdir. Çiçek motifleri yakından incelendiğinde ayrıntıların mükemmel biçimde yapıldığı ve her çiçeğin doğadaki kökenine benzer biçimlerde tasarlandıkları görülebilir. Figürlerinin bir bölümünün ise çiçeklerin yandan görünümünü yansıttığı görülür.

Ayrıntıların Önemi

Motifler 4, 5, 6 ve 8 taç yapraklı olarak oluşmaktadır. Kapı üzerinde bazı çiçek motiflerinin tekrar ettiği ama 30 civarında birbirinden tamamen farklı çiçek türünün işlendiği anlaşılmıştır. Figürler stilize biçimde tasarlanmışlardır. Motiflerden yalnızca birkaç tanesinin çiçeğin karşıdan görünümünü yansıtacak biçimde, diğerlerinin kuşbakışı (tepeden) olacak biçimde işlendiği görülür. 22 figürün kuşbakışı şekilde, 8 figürün ise çiçekleri yandan resmedecek şekilde yapıldığı anlaşılmıştır. Kapının üzerinde spiral dallara yerleştirilmemiş tek tek işlenmiş çiçek motifleri de görülmüştür. Araştırmanın sanatçı ve tasarımcılara ilham vermesi ümit edilmektedir.

Vesbitül Kapı (Güzel Kapı) Üzerindeki Çiçek Motifleri

OSMANLI DEVLETİ'NDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE TERCÜMANLAR

Osmanlı dönemindeki çokkültürlü yapının çeviri faaliyetlerine etkisi ve tercümanların bu süreçteki rolleri, bilimsel bir perspektifle ele alındı.

Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Enstitümüz ve Mütercim Tercümanlık Bölümümüz iş birliğiyle düzenlenen “Osmanlı Devleti’nde Çokkültürlülük ve Tercümanlar” başlıklı sergi açılışı ve seminer programı, 1 Kasım 2024 tarihinde Ayasofya Yerleşkemizde yoğun katılımı ile gerçekleştirildi. Program, Rektör Yardımcımız Prof. Dr. Zekeriya Kurşun ve Tarih Bölümü öğretim üyemiz Prof. Dr. Fahameddin Başar’ın katılımıyla gerçekleştirildi.

Atatürk ve Çok Kültürlülük Olgusu Semineri

“Atatürk ve Bu Topraklardaki Çokkültürlülük Olgusu” başlıklı seminer, Dr. Nihal Fırat Özdemir ve

Dr. Rana Kahraman Duru’nun moderatörlüğünde gerçekleştirildi ve katılımcılardan yoğun ilgi gördü. Emekli Prof. Sakine Eruz, sunumunda Osmanlı’da modernleşme süreciyle çeviri faaliyetleri arasındaki ilişkiye dikkat çekti, dönemin önemli çevirmen profilleri ve eserlerine değindi.

Tercümanların Köprü Görevi

Mütercim Tercümanlık Bölüm Başkanımız Dr. Rana Kahraman Duru, etkinliğin önemine şu sözlerle vurgu yaptı:

“Bu topraklar, insanlık tarihine sayısız uygarlık kazandırmıştır. Anadolu’nun çokkültürlü yapısını Osmanlı döneminden miras olarak bugünlere

Kültürlerarası Çeviri: Kahve Atölyesi

Program kapsamında düzenlenen “Kahve Tarihi Atölyesi” ile Uzm. Sefa Nur Kuruçay moderatörlüğünde kahvenin kültürlerarası bir çeviri ürünü olarak tarihsel serüveni anlatıldı. Atölyede, kahvenin farklı demleme yöntemleri uygulamalı olarak tanıtıldı ve kahvenin bilim ve kültür tarihi üzerindeki etkileri katılımcılara hissettirildi.

taşıyan Türkiye, dil ve kültür zenginliğiyle dünyaya önemli bir örnek sunmaktadır. Bu sergi ve seminerler, farklı gelenek ve göreneklerin bir arada yaşama deneyimlerini aktarırken, tercümanların bu süreçte üstlendikleri köprü kurma rollerine dikkat çekmektedir.”

Somut Bir Örnek

Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Enstitüsü Müdürümüz Dr. Nihal Fırat Özdemir ise, UNESCO'nun bu yılı Fuat Sezgin'in 100. doğum yılı olarak ilan ettiğini hatırlatarak şunları ifade etti: “Disiplinler arası iş birliği, farklı bakış açıları geliştirmede kilit rol oynamaktadır. Bu etkinlik, bilim tarihi ile mütercim tercümanlık arasında köprü kurarak bu iş birliğinin somut bir örneğini ortaya koymuştur.”

15
TEMMUZ

Demokrasi ve Millî Birlik Günü

PANEL

Sonuçları Bakımından 15 TEMMUZ

HÂKİMİYET MİLLETİNDİR

Aziz milletimizin 15 Temmuz hain darbe girişimine "Dur" demesinin 8. yıl dönümü kapsamında Üniversitemizde çeşitli etkinlikler düzenlendi.

Tarihimizin kırılma anlarından birinin yaşandığı 15 Temmuz 2016'daki hain darbe girişimine karşı tek yürek olarak karşı durduğumuz şanlı milletimizin Demokrasi ve Millî Birlik Günü kapsamında Üniversitemizde çeşitli etkinlikler düzenlendi. Aziz milletimizin gösterdiği kahramanlığı ve fedakârlığı gururla yâd ettiğimiz "Sonuçları Bakımından 15 Temmuz" başlıklı panel, Ayasofya Yerleşkeminde yoğun katılımı gerçekleştirildi. Rektörümüz Prof. Dr. Nevzat Şimşek'in oturum başkanlığını üstlendiği panelde; İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültemiz Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Hasip Saygılı, İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültemiz İktisat Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Bilal Bağış ve Polis Akademisi Başkanı Prof. Dr. Murat Balcı söz aldı. Millî birliğin önemini vurgulandığı panel, büyük beğeni topladı.

15 Temmuz Dönüm Noktasıdır

Rektörümüz Prof. Dr. Nevzat Şimşek, 15 Temmuz hain darbe girişiminin 8. yıl dönümünde darbeye karşı millî iradeyi ve demokrasiyi savunan kahraman şehitlerimizi rahmetle, gazilerimizi şükranla yâd ederek sözlerine başladı. Rektörümüz, "15 Temmuz, tarihimiz açısından çok önemli bir gün oldu. Milletlerin tarihlerinde dönüm noktaları vardır. Bizler 15 Temmuz'u böyle bir dönüm noktası olarak düşünüyoruz. Tarih bize gelecek dönemlerde böyle bir dönüm noktasının içeriğinin daha iyi anlaşılmasını da sağlayacak, diye düşünüyorum." dedi.

Hem Devlet Hem Halk Hedef Alındı

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültemiz Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasip Saygılı, "15 Temmuz

Bir Askeri Darbe mi?" başlıklı konuşma yaptı. Tarihteki darbeler hakkında bilgi veren Saygılı, bütün darbelerin iktidarı hedef aldığı ancak 15 Temmuz'un hem devleti ve hem de halkı hedef alan 'alçak bir darbe girişimi' olduğuna vurgu yaptı.

Dış Finansman Açığı

İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültemiz İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Bilal Bağış, "15 Temmuz'un Ekonomik Sonuçları" başlıklı konuşmasında dünya perspektiften ülkemize bir bakış açısı sundu. Bağış, "Biz ülke olarak üst-orta gelir ülkesi olarak tanınıyoruz. Türkiye cari açığı görece yüksek ve dış finansman ihtiyacı çok yüksek bir ülke olarak görülüyor. Bunun neticesinde de kısa vadeli finansmana muhtaç hale gelebiliyor. Batılılar, bu durumu aleyhimize kolaylıkla kullanıyorlar. Dolayısıyla 15 Temmuz sürecinden çıkarılacak

derslerden biri, bizim görece yüksek dış finansman ihtiyacımızın, tasarruf yatırım eşitsizliğimizin tekrar masaya yatırıp değerlendirilmesi gerekiyor. Bunun için de bireysel tasarruflar başta olmak üzere kamu tasarrufları güçlendirilmelidir." diyerek sözlerini tamamladı.

Rakamlarla 15 Temmuz

Panel, Polis Akademisi Başkanı Prof. Dr. Murat Balcı'nın "15 Temmuz Yargılamaları" başlıklı konuşmasıyla devam etti. Balcı, konuşmasında şu noktalara dikkat çekti: "Türkiye genelinde 8.725 kişi bu hain darbe girişimi dolayısıyla yargılandı. 1.634 kişi ağırlaştırılmış müebbet, 1.366 kişiye müebbet cezası, 1.891 kişiye süreli hapis cezası verildi. 2.870 kişi hakkında da beraat kararı tesis edilmiştir. 964 kişi itirafçı olduğu için ceza olmadığına dair karar verilmiştir."

15 Temmuz sürecinin farklı yönleriyle ele alındığı panel, soru cevap ile sona erdi.

SÜLEYMANİYE’NİN SURETİ HEP VAR OLACAK

Vakıf Kültür Varlıklarını Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezimiz (KURAM), Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile “Bir ‘metni’ ok-ı-mak: Risâle-i Mimâriyye’nin metafizik uzayı” konulu açılış etkinliğini Ayasofya’da gerçekleştirdi.

Mekân zamanda temsili olan herhangi bir şeyin iki yüzü olduğunu söyleyen Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu, genelde bu yüzlerin karıştırıldığına dikkat çekti. Fazlıoğlu, “Bu durum, mimari eser için de geçerli. Örneğin Süleymaniye’ye baktığınızda orada bir şekil var bir de suret var. Bu şekil ve sureti birbirinden ayırarak düşünmemiz gerekiyor. Bir şeyin teşekkül etmesi ile bir şeyin tasavvuru birbirinden farklıdır. Dolayısıyla şekil, herhangi bir temsilin parçalarının bir araya gelmesi neticesinde ortaya çıkan bütünü mekân ve zamanda zuhur etmesi, açığa çıkması, bir şahsiyet kazanmasıdır.” dedi.

Temsil Yıpranabilir

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu, şekil ile suretin farkına değinerek sözlerini şöyle sürdürdü: “Ağaç, şekil olarak hep eskiyor. Küçüktü, büyüdü. Şekil, hep değişiyor ama onun ağaçlığını mümkün kılan yapı değişmiyor. O yine ağaç. Bu bizim için de geçerli. Süleymaniye için de geçerli. Süleymaniye’nin ilk yapıldığı ile şu anki şeklini eğer çeksek ince ayrıntılarla baksak farklılıkları görebiliriz. Ama ona, halen Süleymaniye diyoruz. Ona halen aynı anlam ve değer yüklemesini yapıyoruz. Şeklin hareketiyle

suretin hareketi birbirinden farklıdır. Temsil yıpranabilir, temsil eskiyebilir, temsil çökebilir. Hatta Süleymaniye yok olabilir ama Süleymaniye’nin sureti/mana her zaman vardır.”

Şekil Üzerine Konuşulmaz

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu, herhangi bir nesne hakkında yargı da bulunabilmek için suretine sahip olmamız gerektiğine de vurgu yaptı. Prof. Dr. Fazlıoğlu, “Siz kalemin şekline sahipsiniz ama kalem üzerine konuşamazsınız. Kalemin ne olduğunu bilmeniz lazımdır. Şekil üzerine konuşulmaz. Ama tasavvur hakkında konuştuğunuzda anlama girmiş olursunuz.” ifadelerini kullandı.

Sudan Heykel Yapabilir Miyiz?

Maddenin fikirlere sınır koyduğunu da örneklerle anlatan Prof. Dr. Fazlıoğlu, “Örneğin biz sudan heykel yapamayız. O bir tasavvurdur ama su, onu kaldırmaz. Heykeli mermerden yaparsın. Sert bir şeyden yaparsın. Dolayısıyla madde, fikirlere sınır koyar. Fikirlerin gerçekleşmesini belirli yerlerde durdurur.” şeklinde konuştu. Etkinlik, soru ve cevap bölümüyle son buldu.

MANZUM SÖZLÜK OKUMA VE OKUTMA PRATİKLERİNİN *TÜRK Ü TÂZÎ* NÜSHALARINA YANSIMALARI

Yazma Eserler Uygulama ve Araştırma Merkezimiz tarafından düzenlenen “Manzum Sözlük Okuma ve Okutma Pratiklerinin Türk ü Tâzî Nüshalarına Yansımaları” başlıklı konferans, 6 Aralık 2024 tarihinde Ayasofya Yerleşkemizde ilgili araştırmacıların katılımıyla düzenlendi.

Fikret Turan’ın moderatörlüğünde kısa bir tanıtım ile başlayan program, Betül Sinan Nizam’ın sunumu ile devam etti. Konuşmasının giriş kısmında Osmanlı’da sözlük yazıcılığının mensur ve manzum sözlükler olarak iki koldan ilerlediğini belirten Nizam, manzum sözlüklerin medrese, sıbyan mektebi ve tekke gibi eğitim kurumlarında talebelere ya da müptedilere aruz ve musikin de yardımıyla dil öğretmek için kullanıldığını ifade etti. Ardından manzum sözlüklerin kısa tarihçesine, dil öğretiminin yanı sıra hangi amaçlarla kullanıldığına, hangi dil veya diyaleklerde yazıldığına, manzum sözlük şerhleri ve mecmualarının bulunduğu ve manzum sözlükler hakkında yapılmış çalışmaların nicelik ve nitelik bilgilerine değinerek konuşmasının giriş kısmını sona erdirdi.

Manzum Sözlüğü

Nizam, konuşmasının devamında İbn Kalender’in müptedilerin kolay bir şekilde ezberleyebilmeleri için yazdığını belirttiği Arapça-Türkçe manzum sözlüğü olan *Türk ü Tâzî* hakkında bilgi verdi ve eserin tespit edilebilen üç nüshasını görsellerden örnek-

ler vererek tanıttı. Nizam ayrıca manzum sözlük merkezli akademik çalışmalarda derkenar notlarının başka birçok alanda veri sunma potansiyeli taşıdığını belirterek derkenar notlarının ihmal edilmemesi gerektiğini de belirtti.

Metne Yapılan Müdahaleler

Betül Sinan Nizam’ın belirttiğine göre *Türk ü Tâzî* metninin Çorum nüshası müstakil bir nüsha olup -muhtemelen- nüshanın müstensihisi tarafından metne çokça müdahalenin görüldüğü bir nüshadır. Metin üzerinde bazı kelimelerin silinerek değiştirildiği, vezin ve kafiyede kusurlara sebep olduğu diğer *Türk ü Tâzî* nüshalarıyla da teyit edildi. Müstensihinin bu tür müdahaleleri onun bir talebe olma ihtimalini akla getirdi. Nizam’a göre Süleymaniye nüshası bir talebe grubunun müdahaleleriyle şekillenmişken, Çorum nüshası ise sadece tek bir kişinin yani nüshanın müstensihinin müdahaleleriyle şekillendi.

Derkenar Notu İçeriyor

Nizam’ın tanıttığı üçüncü nüsha, Antalya Tekelioğlu Koleksiyonu’nda yer alan ve istinsah kaydından anlaşıldığına göre, Topkapı Sarayı’nda istinsah edilmiş olan bir nüsha olup diğer iki nüshadan farklı olarak oldukça özenli bir nüshadır. Bu nüshada 161 derkenar notu bulunmakta olup bunların çoğunluğu Kamusü’l-Muhîr, Sıhah-ı Acem gibi sözlüklerden alınmış ve tertipli bir biçimde müstensih tarafından kaydedilmiştir. Nizam, İbn Kalender’in *Türk ü Tâzî*’sinin diğer manzum lügatlara oranla daha fazla derkenar notu içerdiğini vurguladı. Sunum sonrasında katılımcıların soru, görüş ve önerileri ile program sona erdi.

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ - EĞİTİM FAKÜLTESİ

III. ULUSLARARASI ARAP DİLİ ve EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

9-11 Mayıs 2025

 YER
AYASOFYA
YERLEŞKESİ

 KONGRE DİLİ
ARAPÇA ve
TÜRKÇE

 BİLDİRİ ÖZETİ
SON GÖNDERİM TARİHİ
18 Nisan 2025

 zoom
Kongre
Hibrid olarak
gerçekleştirilecektir.

adveak.fsm.edu.tr | adveak@fsm.edu.tr

**FATİH
SULTAN
MEHMET**
VAKIF ÜNİVERSİTESİ

akdem
YAYINLARI

ULUSLARARASI AYASOFYA SEMPOZYUMU III

Fatih Sultan Mehmed Dönemi İstanbul: İmar ve İskân

ÖNEMLİ TARİHLER

29-30 MAYIS 2025

FSMVÜ AYASOFYA YERLEŞKESİ

Özet Gönderimi Son Tarihi:

15 Mart 2025

Kabul Edilen Tebliğlerin

İlan Tarihi:

28 Mart 2025

INTERNATIONAL HAGIA SOPHIA SYMPOSIUM III

İstanbul During the Reign of Sultan Mehmed the Conqueror: Construction and Housing

IMPORTANT DATES

29-30 MAY 2025

FSMVU HAGIA SOPHIA CAMPUS

Abstract Submission Deadline:

March 15, 2025

Announcement Date of

Accepted Papers:

March 28, 2025

**FATİH
SULTAN
MEHMET**
VAKIF ÜNİVERSİTESİ

**FSM
AYASOFYA**

Detaylı Bilgi ve Başvuru / Details and Application :

ayasofyasempozyumu.fsm.edu.tr

**FATİH
SULTAN
MEHMET**
VAKIF ÜNİVERSİTESİ

ayasofya.fsm.edu.tr